

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Politicko-geografické aspekty konfliktu

v Náhorním Karabachu od roku 2020

Political-geographical aspects of the Nagorno-

Karabakh conflict since 2020

Lukáš Závěský

Plzeň 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Politicko-geografické aspekty konfliktu v Náhorním Karabachu od roku 2020“

vypracoval/a samostatně pod odborným dohledem vedoucí/vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 24. 4. 2023

v. r. *Lukáš Záveský*

Zásady pro vypracování práce

1. Proveďte rozbor teoretické i empirické literatury zaměřené na konflikty a zejména konflikt v Náhorním Karabachu z geografické perspektivy.
2. Formulujte cíle práce a případné výzkumné otázky a hypotézy.
3. Stanovte metodiku politicko-geografického výzkumu konfliktu v Náhorním Karabachu.
4. Shromážděte a zpracujte data a analyzujte geografické aspekty konfliktu v Náhorním Karabachu.
5. Interpretujte výsledky ve vztahu k teoretickým předpokladům. Zhodnoťte prostorový vývoj konfliktu v Náhorním Karabachu v delším časovém horizontu a širším územním kontextu i s možnými dalšími implikacemi do budoucna.

Poděkování

Děkuji RNDr. Davidu Vogtovi, Ph.D. za odborné vedení práce a za cenné podněty během vypracování práce.

Obsah

Úvod	7
1 Metodika a zdroje dat.....	9
2 Teorie geografie konfliktů.....	10
2.1 Konflikt	10
2.2 Národní identita.....	11
2.2.1 Arménská národní identita.....	12
2.2.2 Ázerbájdžánská národní identita.....	14
2 Historický vývoj Náhorního Karabachu	16
3 Otázka de facto státnosti	20
3.1 Patronský stát.....	22
3.2 Rodičovský stát.....	23
4 Sekundární aktéři konfliktu	24
4.1 Ruská federace.....	24
4.2 Turecko	26
4.3 Írán.....	27
4.4 Izrael	28
5 Vývoj konfliktu v období nízké intenzity.....	30
5.1 Začátek 21. století.....	30
5.2 Roky 2010–2019.....	33
5.3 Rok 2020 před konfliktem	35
5.3.1 Eskalace	36
6 Druhá válka o Náhorní Karabach.....	39
6.1 Politicko-geografické aspekty projevů a dopadů konfliktu	46
6.1.1 Mezinárodní zapojení	46

6.1.2 Územní změny	47
6.1.2 Sociální a důsledky	49
6.1.3 Politické důsledky.....	51
6.1.4 Ekonomické důsledky.....	52
6.1.5 Environmentální důsledky	54
7 Poválečný vývoj.....	55
Závěr	61
Seznam použitých zdrojů	63
Seznam obrázků.....	74
Seznam zkratek	75
Seznam příloh.....	76

Přílohy

Abstrakt

Abstract

Úvod

Bakalářská práce se zabývá politicko-geografickými aspekty zamrzlého konfliktu v Náhorním Karabachu, který v roce 2020 na dobu 44 dní znovu vzplanul a dalších střetů probíhajících v poslední době. Problematické území je epicentrem střetu civilizace křesťanské a islámské, zároveň je však záhodno brát v potaz, že konflikt není zcela náboženský, ale má charakter z velké části národnostní. Podle slov Huntingtona (1993) mají lidé různých civilizací odlišné názory na vztahy mezi Bohem a člověkem, jednotlivcem a skupinou, občanem a státem či rodičem a potomkem. Zdůrazňuje, že konflikty v budoucnosti se vždy budou odehrávat na zlomových liniích, které jednotlivé civilizace oddělují. Na jedné z těchto linií se nachází právě i Náhorní Karabach.

Slova Huntingtona se od konce první války o Náhorní Karabach znovu potvrdila, když v září 2020 na linii dotyku tzv. Republiky Arcach a území pod kontrolou Ázerbájdžánu zazněly první výstřely. Hlavním cílem práce je zhodnocení konfliktu a jeho průběhu od roku 2020 do roku 2023 pomocí sledování politicko-geografických aspektů, potažmo prostorového vývoje. Prvním vedlejším cílem práce se řadí nalezení politicko-geografických příčin konfliktu v Náhorním Karabachu, tudíž i kompletního porušení Biškeckého protokolu¹ a druhým vedlejším cílem zhodnocení vlivu zapojených mocností.

Práce bude rozdělena na část teoretickou a praktickou. V první, teoretické části, se zaměří na teoretickou definici termínů konflikt, etnikum, národní identita v návaznosti na Karabach, jelikož hrají na tomto území zásadní roli. Pro bližší poznání Náhorního Karabachu a jeho problematické pozice v kavkazském regionu bude práce dále zaměřena na jeho historický vývoj, který byl ovlivněn často střídajícími se hegemony na tomto území. Pro období po ustálení se pod hlavičkou Republiky Arcach, de facto státu pod patronací Arménie, bude práce pokračovat v zaměření se na čistě politicko-geografické aspekty de facto státnosti území Náhorního Karabachu; jeho rozdíly oproti ostatním de facto státům, vztah s patronským státem Arménie a problematiku uznání.

K bližšímu pochopení konfliktu bude provedena kvalitativní analýza jeho zásadních sekundárních aktérů, kteří jeho průběh do jisté míry ovlivnili a ovlivňují. O dílčí analýzy se práce bude opírat v druhé, praktické části. Mimo sekundární aktéry

¹ Dohoda o příměří podepsána 5. května 1994 zástupci Arménie, Republiky Arcach a Ruskem v rámci Minské skupiny OBSE (častokrát porušována)

totiž ovlivňují konflikt i mezinárodní vztahy s uznanými státy či politická stabilita. Shromážděná data budou po patřičné analýze následně utříděna a zpracována. Důraz bude kladen na tvorbu grafů a zejména map sledujících zájmové území a samotný konflikt.

1 Metodika a zdroje dat

Jedná se především o popisně-analytickou práci. Využito je mimo sekundárních odborných i mediálních zdrojů i strategických dokumentů a zpráv od neziskových organizací jako International Crisis Group a Human Rights Watch či mezivládních a mezinárodních organizací jako Organizace spojených národů a Mezinárodní organizace pro migraci. Při výběru zdrojů dat byl kladen důraz, především u odborných článků, i přes dodržování zásad akademické etiky, na obezřetnost vzhledem k možné předpojatosti autora / autorů. Nicméně práce se věnuje oběma pohledům, jak proarménským, tak proázerbájdžánským, avšak preferován je neutrální pohled.

V teoretické části využívá práce zdrojů týkajících se pojmů konflikt, národní identita a de facto stát, které se jeví jako klíčové pro dané téma, jelikož se s vývojem situace stále ukazuje, že jejich relevance ve spojitosti s Náhorním Karabachem, Arménií a Ázerbájdžánem stále přetrvává. V případě národní identity je zkoumáno u jednotlivých zemí její budování. Účelem je znázornit motivace Arménie a Ázerbájdžánu a naplnění jednoho z vedlejších cílů – nalezení příčin opětovného vzplanutí konfliktu. Ten je hluboko zakořeněn právě v historii, a proto je dále práce doplněna kvalitativním výzkumem historie samotného Náhorního Karabachu a otázkou jeho de facto státnosti.

Praktická část pro kontext k druhé válce o Náhorní Karabach a jejím politicko-geografickým aspektům zkoumá i začátek 21. století, kdy přešel konflikt do nízké intenzity, avšak některé události se staly klíčovými pro další vývoj. Praktická část následně volně přechází do primárně analyzovaného období od roku 2020 do současnosti. Pomocí mapových výstupů vytvořených v programu ArcGIS Pro jsou se slovní interpretací sledovány územní změny, fyzicko-geografické prvky Náhorního Karabachu, demografický vývoj způsobený válkou a důležité lokality v rámci konfliktu. Vytvořené mapy pak doplňuje analýza vybraných politicko-geografických aspektů, které jsou doplněny příslušnými grafy. Poslední část pak pokračuje ve vývojové analýze konfliktu a jeho politicko-geografických aspektů po válce do současnosti.

Závěrem jsou shrnuty a interpretovány výsledky a zhodnocen prostorový vývoj s možnými implikacemi do budoucna.

2 Teorie geografie konfliktů

Geografie konfliktů se zabývá studiem rozložení protichůdných zájmů, potřeb, hodnot a ideálů v prostoru. Snaží se zjistit, do jaké míry může konflikt ovlivňovat právě geografie a sleduje jejich příčiny a dopady (Smith, 2016). Kapitola se zaměří na klíčové termíny z této oblasti, které jsou spojeny se situací v Náhorním Karabachu.

2.1 Konflikt

Konflikt je běžným termínem v oborech politické geografie, geopolitiky a mezinárodních vztahů. Hafeznia a kol. (2013) definuje konflikt jako nepřátelské vztahy mezi dvěma zeměmi, potažmo soupeřícími mocnostmi. Ať už na přátelských vztazích mezi národy, nebo naopak konfliktech a napětí mezi národy se významně podílí geografické faktory a geopolitické vize a aktivity, jejichž souvislosti jsou kořenem mnohých konfliktů na zemi. Pro příklad je jedním z faktorů území (teritorium). Starr (1994) označuje území jako nejzřetelnější známku důležitosti geografie. V těchto určitých územních prostorech je autoritou a udržuje nad nimi suverenitu vláda, čímž území ovládá. Sousední vlády se v zájmu rozšíření svého vlivu a přežití národa pokouší druhou vládu svrhnout rozvířením konfliktu s cílem protivníka zneškodnit. V současnosti to však není pravidlem a může jít pouze o svržení vlády, nikoli o ovládnutí území. Na příkladu momentální války na Ukrajině ale lze vidět, že Ruskem je tato klasická geopolitika stále praktikována. Yamskov (1991) zdůrazňuje, že každá konfliktní situace má svého iniciátora. Pokud se konflikt protáhne, může vyústit k velmi vysoké ekonomické náročnosti např. z hlediska nákladů na zbraně pro jednotlivé strany.

Je záhodno zmínit, že konflikt v Náhorním Karabachu je konfliktem etnickým a teritoriálním. Yamskov (1991) poznamenává, že by jako etnický konflikt měly být definovány pouze případy, kdy je cílem národních hnutí změnit status quo, zejména pokud byl v minulosti akceptován či tolerován. Konfliktní etnické vztahy jsou doprovázeny negativním vnímáním skupiny, avšak stereotypy nejsou rozhodujícím faktorem pro konflikt. V Náhorním Karabachu za dob Sovětského svazu spolu Arméni a Ázerbájdžánci soužili téměř bez problémů. Mezi faktory, které formují etnické vztahy v regionu a budou jen těžko eliminovány, patří historická minulost mezi etnickými skupinami, náboženské a kulturní rozdíly, územní, právní, ideologické, sociální a politické podmínky, národně-kulturní, jazykové a socioekonomické a etno-demografické

nerovnosti. Iniciátory konfliktů jsou zpravidla jakási národní hnutí nespokojená se stávající situací (Caselli & Coleman, 2013).

2.2 Národní identita

Podstata národní identity tkví v pocitu sounáležitosti s jedním či více národy. Vlachová & Řeháková (2004) uvádějí celkem tři roviny známé v moderní společnosti:

1. individuální (sociálně-psychologickou),
2. politicko-systémovou,
3. ideologickou.

Sounáležitost v individuální rovině je zvláštní formou skupinové identity, které je docíleno faktory, ve kterých si osoby porozumí. Může to být stejný jazyk, svázanost s určitým územím (ke svojí zemi či kraji), společná historie nebo stejné zvyky.

Politicko-systémová rovina se opírá o národní stát neboli geopolitickou jednotku, která splynula s národem, a vytvořila tak národní identitu, která stát udržuje pohromadě. Agnew (1994) přirovnává národní státy k tzv. „kontejnerům“ společností, které vedly k „teritoriální pasti“.

Ideologická rovina úzce souvisí s nacionalismem, potažmo národní ideologií, kterou může být historické poslání národa či kulturní jedinečnost (Vlachová & Řeháková, 2004). Rozlišuje se však primordiální a instrumentalistický přístup. Primordiální přístup spočívá v tom, že identita a nacionalismus je přidělena při narození a předává se z generaci na generaci, zatímco instrumentalistické myšlení přisuzuje vývoj identit a nacionalismu při sledování určitých politických cílů (Joireman, 2003).

Samotné slovo identita má však mnoho významů a v různých filozofických kontextech se může značně lišit. Utváří se identita člověka vzhledem k lidským rysům, zvláštnostem kultury a identita individuálních charakteristik konkrétní osoby. Národní identita předpokládá identitu národního myšlení (Atoyan a kol., 2022).

2.2.1 Arménská národní identita

V ideologické rovině již dlouhá léta formuje národní identitu Arménů přijetí křesťanského náboženství z počátku 4. století. V Arménii hraje náboženství významnou roli a sjednocovalo arménský národ ve starověku, středověku i novověku (van Lint, 2009). V té době však byl arménský národ spíše různorodým konglomerátem lokálních komunit s odlišnými zvyky a tradicemi (Košťálová, 2014).

Za dob Osmanské říše, pod kterou arménské obyvatelstvo spadalo, se během období reformy tanzimátu (1839–1876), které oplývalo relativně liberálními podmínkami dočkalo arménské obyvatelstvo otevření mnoha arménských škol a četných kulturních spolků. Reformy v rámci tanzimátu ke stabilizaci v soužití obyvatelstva různého vyznání však nepřispěly, a navíc byly ruskými následovníky Turků v roli vládců po výhře Ruska v rusko-turecké válce (1877–1878) smeteny ze stolu, jelikož území dnešní Arménie bylo pod ruskou kontrolou již před tanzimátem. Reformy se dočkaly značného odporu z obou stran. Křesťané měli větší nároky a považovali realizaci reformy za nedostatečnou. Naopak muslimové (Turci i Ázerbájdžánci) označovali realizaci jako nadměrnou. Po konci rusko-turecké války byla rovněž vznesena „arménská otázka“, která představovala otázku území s vysokým zastoupením Arménů stále na území Osmanské říše v tzv. západní Arménii, která se nacházela mimo ruskou kontrolu. Pro Osmanskou říši se jevila jako problém, když začala na projevy o „otázce“ pohlížet jako na nástroj realizace autonomní Arménie. Ten se stvrdil podepsáním berlínské smlouvy na konci rusko-turecké války v roce 1878, ve které bylo rozhodnuto ve prospěch Arménů, což předznamenalo zhoršení vztahů mezi Armény a Turky. Značná část Arménie však zůstala pod kontrolou Turecka s příslibem jisté autonomie, která však nakonec nebyla plně zaručena. Reakcí Osmanské říše byly arménské řeže známé také jako hamídijské masakry v oblasti Sasun a zanedlouho v Kilíkii, které nakonec eskalovaly až k nechvalně známé genocidě Arménů ze strany Turků (Davison, 1948).

Genocida zorganizovaná tureckou stranou Mladoturků otrásla arménskou národní identitou a Arméni dodnes žijí s pocitem hluboké křivdy (Polák, 2011). Aleksanyan (2016) poznamenává, že v důsledku dlouhodobé absence národní státnosti Arménů způsobené genocidou se arménský národ rozptýlil po celém světě, kde začal tvořit rozsáhlou arménskou diasporu, která je dodnes důležitou složkou v rozvoji a posilování mezinárodního postavení Arménie. Ruská strana Arménie však jistou autonomii měla, a

proto se v Zakavkazsku začaly k posílení národní státnosti tvořit geopolitické procesy, které po pádu carského Ruska vedly v roce 1918 ke vzniku první Arménské republiky, avšak záhy v roce 1920 po válce s Tureckem a spojením Turecka s nově nastoupenými bolševiky byli Arméni nuceni podepsáním Smlouvy z Alexandropole postoupit část území Arménie Turecku. Vlivem sovětské invaze však nezávislá Arménie veškeré své území, kromě potvrzených územních ústupků Sověty, musela odevzdat Sovětskému svazu a podstoupit sovětizaci, která je blíže v kontextu s Náhorním Karabachem popsána v kapitole 2. V rámci sovětizace vznikla na části zbylého území Arménie Arménská sovětská socialistická republika (Aleksanyan, 2016).

V sovětském období byla arménská církev zbavena funkce instituce politického systému. Pro Armény byla po genocidě církev symbolem zachování celistvosti a kulturní nezávislosti národa. Navzdory protináboženské politice Sovětského svazu vyobrazoval pro zachování arménské národní identity znak Arménské SSR alespoň posvátnou horu Ararat, která se dnes nachází na tureckém území. Myšlenky národní identity se znovu formovaly již během dob Arménské SSR ve fázi reformy totalitního politického režimu za Gorbačovovy perestrojky v 80. letech; spojeny byly s národním dědictvím a odsouzením arménské genocidy. Myšlenky pokračovaly v růstu i během karabašského konfliktu (Aleksanyan, 2016).

Příležitost k plnému budování arménské národní identity přišla po rozpadu Sovětského svazu a vzniku nezávislé Arménie. Vyvraždění Armenů dodnes tvoří velkou část národní identity a je živým politickým tématem a dodnes arménské diaspory protestují v zemích, které genocidu neuznaly (Kalenda, 2018). Na příkladu Spojených států se tato snaha přetavila v realitu, kdy Sněmovna reprezentantů přijala rezoluci s širokou podporou v roce 2019 (Baillie, 2021). Budování identity přišlo i s první válkou o Náhorní Karabach. Různé společenské skupiny v Arménii kvůli konfliktu potopily rozdíly a začaly spolupracovat proti společnému nepříteli – Ázerbájdžánu (Rutland, 1994). Atoyan a kol. (2022) doplňuje, že jestliže v minulosti tvořily základ arménské identity složky národního náboženství, jazyka, kultury, paměti genocidy a tradiční arménské rodiny, nyní mohou k realizaci národní identity přispět nové základy ve formě idey pevné arménské státnosti, arménské kultury a otázky obnovení historické spravedlnosti.

2.2.2 Ázerbájdžánská národní identita

Samotné etnonymum „Ázerbájdžánci“ je poměrně moderní. Do roku 1918 bylo ázerbájdžánskému lidu ruskými autoritami přezdíváno Tataři, potažmo kavkazští Tataři. Zastřešující termín Tataři však nezahrnoval pouze dnešní Ázerbájdžánce, nýbrž všechny turkické obyvatele žijící v Zakavkazsku. Etnonymum „Ázerbájdžánci“ (Azery) vychází z íránského regionu nacházejícího se na severozápadě, zvaného Ázerbájdžán, také známého jako Íránský Ázerbájdžán. Oblast obývají především íránští Ázerbájdžánci, kteří bojkotují íránskou podporu Arménie, která bude blíže zmíněna v podkapitole 4.3.

Pokus o vytvoření národní identity Ázerbájdžánců proběhl během arménsko-tatarských střetů v roce 1905. Tehdy přijala ázerbájdžánská inteligence panturkismus neboli kulturní a politickou unifikaci turkických národů a upevnila turecké vědomí obyvatelstva k dalšímu formování národní identity. Ázerbájdžánská nacionalistická a panturkická strana Músavat (Rovnost) se svým programem nezávislosti muslimských národů vyhlásila v roce 1918 Ázerbájdžánskou republiku. Ideologie vládnoucí elity se vyvinula od panislamismu k turkismu až nakonec k ázerbájdžánismu. Masou však ideologie nebyla přijata, spíše preferovala tradiční muslimskou identitu. Než se však nezávislá Ázerbájdžánská republika stihla zakořenit, záhy po jejím vyhlášení se v roce 1920 stala součástí Sovětského svazu, pod kterým ázerbájdžánská národní identita prakticky vymizela. Obyvatelé se identifikovali pouze jako muslimové a oficiálním jazykem byla stále „turečtina“, což byl ve skutečnosti název ázerbájdžánského jazyka. V průběhu let se rovněž měnilo písmo. Původně bylo do 20. století používáno persko-arabské. V roce 1939 však byla zavedena cyrilice až nakonec v roce 1992 ázerbájdžánská vláda přešla na latinku (Hatcher, 2008). Za vlády Stalina došlo ke snaze vybudovat ázerbájdžánskou identitu a potlačit vliv kavkazského rivala Turecka, ale formování národní identity v podobě změny písma způsobilo spíše krizi identity (Meneshian, 2021).

Po vyhlášení nezávislosti před pádem SSSR v roce 1991 začal prezident Hejdar Alijev budovat národní identitu založenou na „ázerbájdžánismu“, jejímž strategickým cílem bylo vyobrazit národ s dlouholetou a bohatou historií (Abbasov a kol., 2016). Docílil toho označováním současných Ázerbájdžánců jako předků kavkazských Albánců, v čemž pokračoval ve větší míře i jeho syn a současný prezident Ilham Alijev. Politika obou Alijevů se ukázala v budování identity jako velmi účinná a dodnes je Hejdar Alijev

v očích Ázerbájdžánců „otcem národa“ (Day & kol., 2002). Klíčovou roli sehrála při formování ázerbájdžánské identity ztráta Náhorního Karabachu v prvním konfliktu v 90. letech. Právě ohrožení územní jednoty Ázerbájdžánu, pocit nespravedlnosti a protiarménská nálada posílily národní identitu (Uzer, 2012).

I přes budování národní identity je panturkismus v Ázerbájdžánu stále silně přítomen. Fráze „jeden národ, dva státy“ je na základě velmi blízkých vzájemných vztahů a sdíleného odporu vůči Arménům dodnes zvolávána nejen tureckými představiteli, ale i těmi ázerbájdžánskými (Uzer, 2012).

2 Historický vývoj Náhorního Karabachu

Historicky se Karabach nacházel na okraji území starověké Médie, která se rozkládala na rozsáhlém území sahajícím od Černého moře po dnešní Afghánistán. Ve starověku byla Médie obývána íránským etnikem Médů, načež byla před počátkem letopočtu napadena rovnou třikrát, a to Peršany, Alexandrem Velikým a Římany. V symbolicky důležité oblasti Náhorního Karabachu se po staletí vystřídalo mnoho vládců. Yavuz a Gunter (2022) uvádí hned několik historických státních útvarů, jejichž součástí byl právě i Karabach, jimiž jsou Umajjovský chalífát, Abbásovský chalífát, Bagratovská Arménie, mongolský Ílchanát a Džalájirovský sultanát, Akkolunjuská říše, Safiovská říše a Osmanská říše.

V 19. století se na území Kavkazu, tedy i Karabachu, rozšířilo tehdejší, nutno podotknout křesťanské, Ruské impérium. V dlouhotrvající krvavé kavkazské válce získalo území Čečenska a Dagestánu, a mohlo tak postoupit za Kavkaz. K posílení kontroly si kladlo za cíl v rámci christianizace do oblasti přesídlit křesťanské Armény a muslimské obyvatelstvo deportovat (Yavuz & Gunter, 2022). Cornell (1999) uvádí, že v roce 1823 představovala arménská populace na území Karabachu 9 % celkového obyvatelstva, načež v roce 1880 tvořila již 53 %. Tento obrat je následkem ruského převzetí kontroly nad regionem, které spustilo migraci Arménů z Íránu. Poklidnou koexistenci, jak ji popisuje Souleimanov (2007), vystřídal první střety. Pogromy ze strany Ázerbájdžánců z let 1894–1898 v Arménech postupně probouzely stále silnější nacionalismus a situace začala být mezi etniky napjatá. Vypuknutím ruské revoluce v roce 1905 se nepokoje přesunuly i na Zakavkazsko a etnické střety vyvrcholily tzv. arménsko-tatarskou válkou, která si vyžádala na deset tisíc obětí (Świętochowski, 2004).

Po arménské genocidě v letech 1915–1916, kolapsu carského Ruska v Únorové revoluci roku 1917 a vzestupu bolševiků byla o rok později, v roce 1918, ustanovena nezávislá Arménská republika. Záhy poté, na půdě nově vzniklé republiky, započalo souběžně s konfliktem s Tureckem, etnické tažení proti ázerbájdžánskému obyvatelstvu, které vygradovalo do arménsko-ázerbájdžánské války o region Zangezur, Nachičevan a také samotný Náhorní Karabach, které obě strany považovaly historicky za vlastní. Válku ukončila Ruská SFSR, která převzala kontrolu nad Ázerbájdžánem i Arménií, a obě země se staly součástí Sovětského svazu. Na základě moskevské smlouvy spadla zájmová území, o která se ve válce bojovalo, do správy nově vzniklé Ázerbájdžánské SSR, vyjma

části Zangezuru. Náhorní Karabach však dostal vzhledem k převládajícímu arménskému etniku, které ve 20. století dosáhlo 90% podílu tamní populace, jistou míru autonomie. Roky 1923–1924 se totiž nesly ve znamení vzniku zcela nové teritoriální entity Náhornokarabašské autonomní oblasti (NKAO) (Souleimanov, 2007).

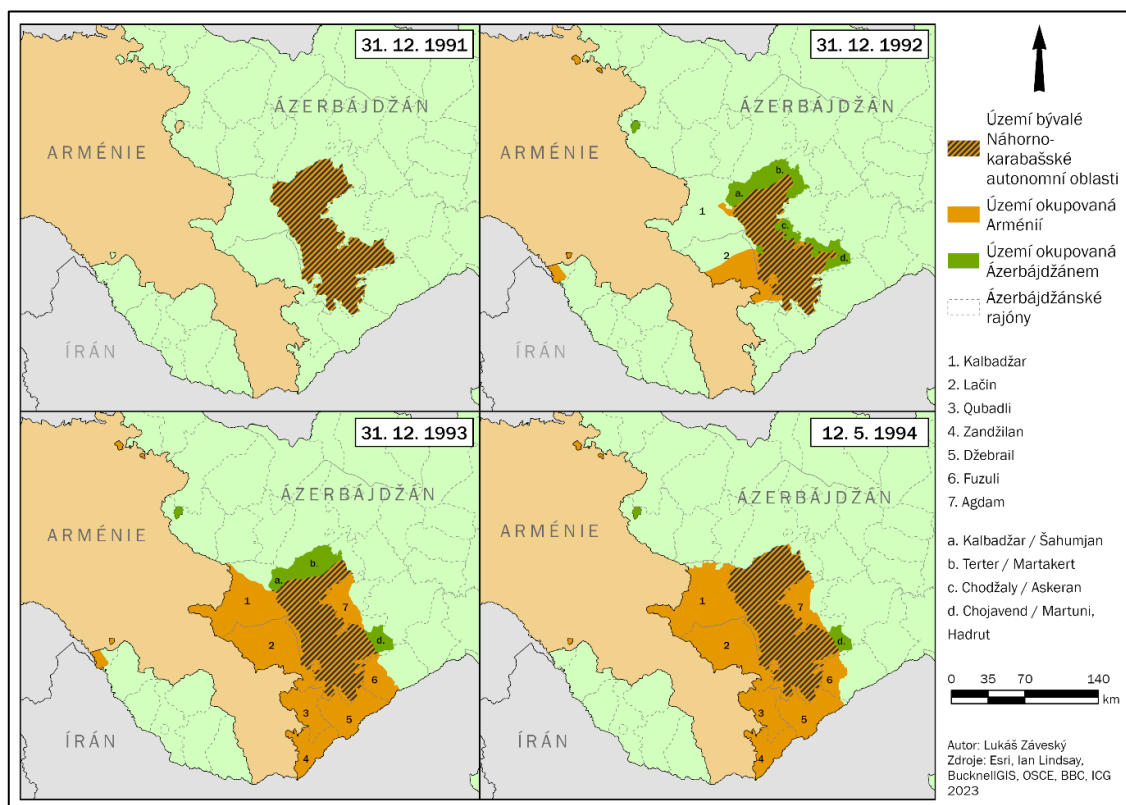
Nespokojenost plynoucí z ponechání NKAO Ázerbájdžánské SSR se projevila řadou protestů organizovaných etnickými Armény, kde vyjadřovali jasný nesouhlas s rozhodnutím a osočovali Ázerbájdžán z diskriminace a omezení autonomie. Sovětský svaz však protesty ignoroval a odmítal jakýkoliv etnický nacionalismus. Konflikt během dob SSSR tedy náhle utichl. Zakavkazsko včetně Karabachu bylo pevně pod kontrolou (Hoch, 2020).

Na prahu rozpadu Sovětského svazu na konci 80. let se karabašští Arméni začali znovu ozývat s žádostí o jejich připojení k Arménii. Ázerbájdžán se pokusil separatistům učinit přítrž, což vedlo k obnovení problému Náhorního Karabachu. Konflikt propuknul údajným znásilněním dvou azerských studentek 20. února 1988 a střety v regionu začaly nabírat na síle. Z dat získaných od de Waala (2013) si pogromy ze strany Ázerbájdžánců proti Arménům v Sumgaitu, Gandže (tehdy Kirovabád) a Baku dohromady vyžádaly na dvě stě obětí. Před rozpadem SSSR sovětská armáda společně s jednotkami Ministerstva vnitra a jednotkami OMON Ázerbájdžánské SSR zahájila vojenskou operaci pod krycím názvem Kolečko, která měla za cíl odzbrojit ilegálně ozbrojené arménské formace. Cíl byl však pouze zdánlivý a tzv. operace „kontroly vnitřních pasů“ se proměnila v násilné vysídlení Arménů z vesnic v NKAO a jejího okolí a jejich následné deportace. Human Rights Watch (1994) uvádí zhruba 17 000 poškozených. Došlo k hrubému porušení lidských práv a de Waal (2013) popisuje operaci jako etnickou čistku.

Když se Sovětský svaz 26. prosince 1991 rozpadl, Ázerbájdžán, Arménie i Náhorní Karabach vyhlásily nezávislost a konflikt eskaloval ve válku. Obě strany páchaly v řadách svých protivníků etnické čistky. Během dobývání Náhorního Karabachu obsadila Arménie vesnice Malibeyli, Gushchular, Garadaghly a nakonec město Chodžaly, kde se dopustila masakrů čítajících na desítky až stovky obětí. Notoricky nejznámější z jmenovaných, masakr v Chodžaly, si vyžádal dle Human Rights Watch (1993) více než 200 obětí. Ázerbájdžánský parlament a vláda uvádí konkrétní čísla, roli zde však může hrát určitá zaujatost, a čísla tak mohou být vyšší než ve skutečnosti. V dokumentu OSN (2015) uvádí vláda 613 obětí. Podle parlamentu se pak jednalo o 485 obětí. Na druhé straně se Ázerbájdžánci dopustili masakru ve vesnici Maraga. Melkonian (2008), bratr

arménského revolucionáře Monteho Melkoniana, který v roce 1993 padl v bitvě o Agdam, přiznává, že masakr v Maraze byl jistou pomstou za masakr v Chodžaly. Podle dat Amnesty International (1993) zde přišlo o život přes 100 Arménů. Měsíc po masakru v Maraze, v květnu roku 1992, došlo k vítězství Arménů v bitvě o Šušu, která znamenala konec obležení Stěpanakertu Ázerbájdžanci a zajištění Lačinského koridoru spojujícího Náhorní Karabach s Arménií. V létě téhož roku zahájil Ázerbájdžán pod jménem Goranboy novou operaci. Ofenziva, která měla skoncovat s Republikou Arcach, de facto státem na území Náhorního Karabachu, skončila získáním téměř poloviny území tehdejší NKAO, nikoliv však zánikem Arcachu. Arménské armádě se však útok podařilo odrazit a získat zpět většinu území. Po konci operace v roce 1993 se odhodlali k ofenzívě Arméni, kteří ve výsledku zabrali několik ázerbájdžánských regionů (Askerov, 2020).

Obr. č. 1: Postup okupace regionů v první válce o Náhorní Karabach

Mapa na obrázku č. 1 znázorňuje postup okupace regionů arménskými i ázerbájdžánskými vojsky v jednotlivých letech první války o Náhorní Karabach. Výsledné mapy okupovaných území se vždy vztahují k poslednímu dni v roce čili 31. prosinci s výjimkou konce války. Lze si všimnout, že k okupování došlo až po rozpadu SSSR, tudíž rok 1991 pouze vyznačuje hranice NKAO. Do roku 1992 se již promítá ázerbájdžánská ofenzíva v regionu Chodžaly (Askeran), která vyvrcholila dvoudenním

dobytím Šuši. Zřetelně je pak vidět i eskalace konfliktu a výsledky zmiňované operace Goranboy, nazvané dle regionu na sever od NKAO. Ázerbájdžán obsadil značnou část regionů Šahumjan (ázerbájdžánský region Kalbadžar) a Martakert (ázerbájdžánský region Terter). Promítá se i podzimní ofenzíva, ve které Ázerbájdžán dobyl část provincie Martuni (ázerbájdžánský region Chojavend). Arménie mezitím dobývá region Lačin. Mapa z konce roku 1993 pak vyobrazuje zisky Arménie z bitvy o Kalbadžar a z letních ofenzív v regionech Qubadli, Zandžilan, Džebraíl, Fuzuli a Agdam. Území okupovaná Ázerbájdžánem se tímto značně zmenšila a Ázerbájdžán ovládal již pouze část Šahumjanu, Martakertu a východní část provincie Martuni.

V letech 1993 a 1994 došlo k vyčerpání obou stran, což dospělo až k Bišveckému protokolu, mírové smlouvě zprostředkované Ruskem, která stanovila hranice Náhornokarabašské republiky zvané Republika Arcach, by de facto stát byl oficiálně uznán zúčastněnými státy. Došlo tak ke zmrazení konfliktu a během let byla stanovená demarkační linie silně militarizována. Mapa v obrázku č. 1 v pravé spodní sekci vyobrazuje konečnou podobu stanovených hranic, kdy byly části provincií Šahumjan a Martakert kompletně navraceny Republice Arcach a rovněž územní zisky sedmi dobytých ázerbájdžánských regioů. Príměří bylo několikrát porušeno během střetů v roce 2008, 2016 a především několikrát od sledovaného období války v roce 2020 (BBC News, 2008; Broers, 2016).

3 Otázka de facto státnosti

De facto stát je teritoriálním útvarem, který v nárokovaném území vyhlásil nezávislost. Území kontroluje a vytvořil zde vlastní mocenskou jednotku (Caspersen, 2013). Kolstø (2006) doplňuje, že musí existovat nejméně po dobu dvou let. I přes splněná kritéria se útvaru nedostává mezinárodního uznání. Několika příklady v současnosti jsou Podněstří, Somaliland či Severokyperská turecká republika. V posledních letech lze zejména kvůli válce na Ukrajině slyšet i o dvou, dnes již bývalých, separatistických de facto státech – Doněcké lidové republice a Luhanské lidové republice, o kterých Rusko vydalo v září roku 2022 své oficiální prohlášení, že byly anektovány společně se Záporožskou a Chersonskou oblastí, přičemž v tomto smyslu změnilo svou ústavu (Sauer & Harding, 2022).

Existence de facto států je z velké části dána slabostí mateřského státu vůči externímu vlivu státu jiného, povětšinou regionální či globální mocnosti. Odlišný je např. případ Somalilandu, který staví na slabosti mateřského státu a lokálním odporu, zatímco navazuje vztahy s Etiopií. Zřejmými jsou případy dynamiky Ruska a Gruzie v Abcházii a Jižní Osetii či Ruska a Moldavska v Podněstří. Tyto de facto státy vyhlásily po rozpadu SSSR nezávislost na svých mateřských státech a jako důležitější se pro ně jeví ekonomická, vojenská podpora a etnická a kulturní spřízněnost patronských států. V případě Náhorního Karabachu, potažmo Republiky Arcach, je patronským státem Arménie (Kolstø & Blakkisrud, 2012).

Arcach s Arménií spolu úzce kooperují v řadě oblastí. Tento územní, populační i ekonomicky rovnější vztah než v případě jiných de facto států, vede podle Kopečka (2017) k jisté asymetričnosti. Zkrátka dochází k diferenciaci vlivů a v určitých oblastech se dostává většího vlivu Arménům, někde naopak Arcachu. V případě ekonomiky je Arcach plně závislý na Arménii. Vzhledem k jeho charakteru exklávy je ve věcech mezinárodního obchodu odkázán na spojení s Arménií pomocí Lačinského koridoru, které je v současnosti však narušeno (Amnesty International, 2023). Bližší důvody problému budou uvedeny v dalších kapitolách. Další závislost plyne z obranné složky, kdy po boku obranné karabašské armády bojuje arménská armáda s podporou Ruska. V neposlední řadě v zahraniční politice zastupuje Arcach Arménie, což je považováno za problém, jelikož Arménie není v očích Arcachu spolehlivým partnerem, ale jiného k dispozici nemá (Kopeček, 2017). Kolstø a Blakkisrud (2012) uvádí jako důvod pokus

prvního arménského prezidenta Levona Ter-Petrosjana navázat na úkor Arcachu vztahy mezi Arménií a nepřátelským Tureckem. Republika Arcach má zájem se účastnit mírových rozhovorů, avšak Ázerbájdžán ani Arménie si její účast nepřeje. Dochází zde ke vzájemnému napětí mezi Arcachem a Arménií i ve věci mezinárodního uznání. Arménie proces uznání zdržuje z důvodu, že by mohlo mít nedozírné následky v podobě vojenské odpovědi ze strany Ázerbájdžánu, avšak k pohraničním útokům i přesto docházelo, a nakonec i k válce v roce 2020.

Z důvodů nemožnosti mezinárodního uznání se proto arménsko-karabašské vztahy vedou povětšinou neformálně. Formálními jsou kromě parlamentní spolupráce i memorandum o vzájemné spolupráci, které byly rozšířeny i mezi další institucionální složky. Vlivem střetů v roce 2016 pak došlo i k podepsání dohody v oblasti vojenství k rozšíření Biškeckého protokolu podepsaného v roce 1994. Jako neformální se jeví prosazování karabašských zájmů, které dle veřejnosti plyne z dosazení tzv. „karabašského klanu“ do vyšší politiky v Arménii. Arménská vnitřní politika byla tak často ovlivněna obracením se na situaci v Karabachu. Vnitřní politika v Arcachu je naopak do jisté míry neformálně ovlivňována Arménií pomocí tzv. půjčky, kterou Arménie ekonomicky podporuje Karabach, avšak Kopeček (2017) po rozhovoru s představiteli Arcachu uvádí, že se jedná o pojistku za účelem poslušnosti Arcachu. Ten rovněž zmiňuje, že se Arménie neformálně dopouští i ovlivňování voleb prezidenta a ministrů s tím cílem, že dosazení budou mít s Arménií dobré vztahy.

Komplexnost vztahů Arcachu a Arménie vede Kopečka (2017) k definování arménsko-karabašských vztahů jako neformální asymetrické konfederace. V podstatě to znamená, že mezi státy asymetrického postavení, v tomto případě slabším de facto státem a silnějším patronským státem, je vytvořeno jakési sdružení, v němž k většině interakcí dochází zpravidla neformálně.

3.1 Patronský stát

Jako doplňující vymezení je vhodné ve vztahu k de facto státům zmínit pojmy patronský a rodičovský stát a poukázat na jejich rozdíl. Patronským státem se obecně rozumí mezinárodně uznávaný stát, který nabízí politickou, diplomatickou, ekonomickou a/nebo vojenskou podporu, díky které může de facto stát fungovat (Debski a kol., 2017). V případě Náhorního Karabachu, potažmo Republiky Arcach, jak již bylo zmíněno v kapitole 3, je patronským státem Arménie. De facto stát je za svou existenci svému patronskému státu v podstatě zavázán (Hoch, 2011). V případě Arcachu i přes zřízené státní instituce, nezávislou ekonomickou strukturu a de facto územní celistvost musí spoléhat na finanční podporu patronského státu (Meydan, 2018). Co je tedy důvodem podpory ze strany patronského státu?

Meydan (2018) uvádí tři důvody s příklady z daných de facto států:

- 1) Účinný mechanismus pro uvalení nákladů na rodičovský stát (případ Ruska, kdy náklady uvaluje na Gruzii prostřednictvím Jižní Osetie a Abcházie, čímž ji oslabuje),
- 2) Etnická solidarita se secesionisty (podpora Severokyperské turecké republiky Tureckem),
- 3) Naděje na případnou anexi sporného území (podpora Náhorního Karabachu, potažmo Republiky Arcach Arménií).

Speciálně pro Náhorní Karabach může být čtvrtým bodem i nerostné bohatství. Nachází se zde totiž velká naleziště zlata a mědi. Nerostné suroviny jsou dále zmiňovány i v podkapitole 6.1.4.

Jak bylo patrné z kapitoly 3, tento vztah však není ideální. Byť zajišťuje podpora od patronského státu jakési jistoty pro de facto stát, on samotný se tímto pouze oddaluje v dosažení svého cíle; nezávislosti. Zkrátka čím více je de facto stát závislý na patronském státu, tím více se vzdaluje mezinárodnímu uznání (Meydan, 2018). Patronský stát, který má na území de facto státu důležité geopolitické cíle, může narušit cíle ostatních mocností v mezinárodním systému, načež obvykle reagují patronské státy tak, že de facto entity neuznávají. Důvodem je udržování vztahů s ostatními mocnostmi, které by krokem uznání mohl patron provokovat (Berg & Toomla, 2009).

3.2 Rodičovský stát

Rodičovskými státy se rozumí mezinárodně uznané státy, od nichž se de facto státy oddělily a zároveň na jejich uznaném území existují. Održení zpravidla předcházela občanská válka či jiný politický konflikt (Podhrázský & Daněk, 2020). Náhorní Karabach se nachází na oficiálně mezinárodně uznávaném území Ázerbájdžánu. Rodičovský stát v případě vytvoření de facto státu na svém území standardně usiluje o obnovení své teritoriální integrity. Podhrázský (2020) podotýká, že je negativní přístup logickým důsledkem snahy zamezit vzniku osamostatňující se teritoriálně politické entity a vztah mezi nimi nepovažuje za rodičovský.

Zásadním vyjádřením vnitřní suverenity na rodičovském státu je nezávislost na jeho měně (Podhrázský, 2020). V případě Náhorního Karabachu, resp. Republiky Arcach tomu tak z hlediska provázaných vztahů s Arménií je a důkazem je používání arménského dramu jako měny, což zároveň dokládá podřízenost patronskému státu. Méně rozšířeným platidlem, ale větším vyjádřením vnitřní suverenity na rodičovském státu je i arcašský dram, který byl vytvořen spíše k propagačním účelům.

Podhrázský (2020) poukazuje na fakt, že na území rodičovského státu se de facto státy rodí a nachází především v periferních příhraničních oblastech a v mnoha případech je skutečností, že se jedná o oblasti s omezenou dostupností z mocenského centra rodičovského státu. Podhrázský (2020) ve své práci rovněž podtrhuje vazbu mezi polohou de facto státu v rámci rodičovského státu a geografickou polohou patronského státu, čímž si patron umocňuje vliv a značně ulehčuje možnost podpory. Při pohledu na Náhorní Karabach se vzhledem k jeho lokalitě na západě až jihozápadě ázerbájdžánského území a zhruba 350kilometrové vzdálenosti od Baku teze potvrzuje. Charakter náhorní plošiny rovněž pomáhá v oddělení od samotného Ázerbájdžánu, ten je totiž většinově nížinný.

4 Sekundární aktéři konfliktu

Kromě primárních aktérů, kteří mezi sebou vedou zažehlý konflikt, Arménie s Arcachem a Ázerbájdžánu, se do války o Náhorní Karabach vměšují sekundární aktéři, kteří se zde snaží prosadit své geopolitické zájmy. Kapitola se zaměří na analýzu těch nejzásadnějších.

4.1 Ruská federace

Ruská federace byla významným aktérem v oblasti Kavkazu již v minulém století. Souleimanov (2007) zmiňuje, že za dob Sovětského svazu konflikty ani zdaleka tolik neeskalovaly. Velkou zásluhu na tom měla oficiální sovětská ideologie „přátelství národů“, která představovala násilnosti v minulosti jako vyloučené téma, avšak neodstranila jistou nedůvěru. Situace mezi Armény a Ázerbájdžánci tak skrytě vřela a samotný rozpad Sovětského svazu v roce 1991 byl přímým signálem etnickým arménským separatistům v Náhorním Karabachu k odtrhnutí se od Ázerbájdžánu. V oblasti již od roku 1988, v době úpadku sovětské moci, opakovaně docházelo ke střetům. Mimo Karabach lze zaznamenat případ ruského vlivu v Zakavkazsku i v Abcházii a Jižní Osetii, které jsou de iure součástí Gruzie. Ruská podpora zdejších separatistů totiž vyvrcholila ve vysokou závislost těchto dvou, v současnosti sporných území, na Ruské federaci (Gerrits & Bader, 2016).

Ve sledovaném šestitýdenním konfliktu o Náhorní Karabach od září do listopadu 2020 se Rusko rozhodlo neodrazovat od jeho eskalace v plnohodnotnou válku. Minzarari (2020) tvrdí, že se jednalo o součást strategie, a že Rusko pouze usilovalo o zlepšení svého postavení v zakavkazském regionu. Válka však změnila rovnováhu sil v regionu nepříznivě pro Rusko vytvořením prostoru pro ostatní mocnosti, kterými jsou například Turecko nebo Spojené státy americké. Na druhou stranu se jako příznivé pro Rusko (a především Ázerbájdžán) jeví samotná válka a ázerbájdžánské zisky území de facto v Náhorním Karabachu. Zájmem Ruska je totiž nahradit současného arménského premiéra Pašinjana někým loajálnějším kvůli jeho prozápadním prioritám, ke kterým patří i upevňování vztahů s Evropskou unií. Prohra Arménie tak podle představ Ruska měla vyvolat vinu promítající se na Pašinjana. Tato domněnka se stala realitou, jelikož po prohře a uzavření příměří s Ázerbájdžánem dav protestujících vtrhl do vládních budov, avšak ke svržení Pašinjana nedošlo (Aris, 2020). Doprovodnou taktikou je šíření nejistoty

mezi arménské obyvatelstvo, zda může jejich země přežít bez podpory Ruska. To se ukazuje na rozhodnutí Ruska dát zelenou Ázerbájdžánu k znovuzískání všech území přilehlých k Náhornímu Karabachu, která ztratil v první válce, a dokonce i části samotného Náhorního Karabachu. Porážka Arménie má za cíl potvrdit její vojenskou zranitelnost, a vyvolat tak v obyvatelstvu náklonnost a užší integraci směrem k Rusku.

Po faktické porážce Arménie Ázerbájdžánem v druhé válce o Náhorní Karabach Rusko zprostředkovalo příměří a nasadilo „mírové síly“, jejichž hlavním smyslem přítomnosti je zabránit nezákonným akcím na území Náhorního Karabachu a kontrolovat Lačinský koridor, který spojuje Arménii s Náhorním Karabachem. Premiér Pašinjan se však v prosinci roku 2022 a v lednu roku 2023 vyjádřil, že „mírové síly“ svou povinnost neplní a klíčová cesta v koridoru je blokována ázerbájdžánskými aktivisty. Jerevan chce, aby ruské „mírové síly“ ukončily již měsíc trvající (k lednu 2023) blokádu jediné silnice spojující Arménii s převážně etnický arménskou enklávou (Light & Bagirova, 2023).

Ruská federace, potažmo Moskva, je v karabašském konfliktu velmi silným aktérem. De Waal v rozhovoru s Geybullou (2016) si však myslí, že i přes její velký vliv je chybou ji považovat za aktéra primárního, kterými podle jeho slov vždy budou pouze válčící Arménie a Ázerbájdžán. Nicméně je nutno zmínit, že ruský vliv momentálně polevuje. Hlavním důvodem je válka na Ukrajině, která je pro Kreml prvořadým bodem zájmu, což se na území Karabachu odráží například i ve zmiňovaném nevyřešeném a přetrvávajícím problému v Lačinském koridoru nebo v záříjových střetech v roce 2022, kde byly „mírové síly“ Ruska a Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti nečinné. Rusko momentálně všechn svůj zájem soustředí na válku na Ukrajině a je tak otázkou, zda vůbec dostojí svým závazkům nasazení ruských „mírových sil“. Arménský premiér Pašinjan z toho důvodu usiluje o ukončení humanitární krize v Náhorním Karabachu a pokud závazkům Rusko nedostojí, měla by se jich podle něj ujmout mírová mise OSN (Gavin, 2023).

4.2 Turecko

Pozici Turecka v konfliktu významně ovlivnil nástup Recepta Tayyipa Erdoğan k moci. Erdoğan byl vždy kritický vůči předešlým tureckým vládám, které nejednaly rozhodně na straně Ázerbájdžánu. Příkladem byl někdejší turecký prezident Turgut Özal, který ve vrcholící první válce v 90. letech odmítl nabídnout pomoc z toho důvodu, že má Ázerbájdžán mnohem větší kulturní náklonnost k Íránu. Tento posun od lhostejnosti k podpoře se dá objasnit hned několika faktory. Prvním ze tří hlavních je etnická příbuznost, jak Turci, tak Ázerbájdžánci jsou turkickými národy. Dalším je pohled Turecka de iure sdílený mezinárodním právem, podle kterého Ázerbájdžán de facto neútočí na jinou zemi, ale snaží se získat zpět to, co před lety de facto ztratil, a obnovit tak svou územní celistvost. Rovněž Turecko vidí Arménii jako proevropskou a zároveň vnímá arménské snahy jako ohrožení s vidinou obnovení velmocenského postavení Arménie. A v neposlední řadě jsou důvodem i hospodářské vztahy mezi Tureckem a Ázerbájdžánem (Yavuz & Gunter, 2022). Bezprostřední blízkost Kaspického moře zajišťuje Ázerbájdžánu přísun ropy a zemního plynu, které jsou hlavními pilíři ázerbájdžánské ekonomiky. Hospodářské vztahy se pak tedy odráží ve vysokém exportu těchto energetických surovin do Turecka pomocí ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan a Transanatolského plynovodu.

Herbst (2022) konstatuje, že od začátku války v roce 2020 se Turecko stalo nejaktivnější a možná i nejlivnější mocností v regionu. Erdoğanova vojenská a politická podpora byla považována za klíčovou, možná až rozhodující pro Ázerbájdžán. Podpora ve formě dodávek zbraní, dronů Bayraktar, vojenského plánování a velkého vojenského cvičení v regionu Tovuz umožnila Ázerbájdžánu konflikt vyhrát. Mezi formy nepřímé pomoci patřily i turecké stíhačky F-16, které však pouze sloužily jako odstrašení Arménie vzhledem k tomu, že v Ázerbájdžánu zůstaly po společných cvičištích (Soylu, 2020). Iskandaryan (2021) se domnívá, že by Ázerbájdžán bez akcí Turecka pravděpodobně nezmátl, nebo by alespoň porážka Arménů nebyla tak rychlá a zdrcující.

Při ohlédnutí se na vztahy Turecka s Arménií Marvanová (2022) popisuje nevraživost mezi oběma zeměmi prakticky jako „historické dědictví“. Odkazuje tak na arménskou genocidu, která byla Turky páchána během let 1915–1918, kterou ale Turecko společně s Ázerbájdžánem (a Pákistánem) neuznává. Aydıntaşbaş & Giragosian (2022) tvrdí, že druhá válka o Náhorní Karabach však po dlouhých letech paradoxně otevřela

brány nečekané příležitosti pro Turecko a Arménii k normalizaci jejich vztahů, otevření hranic a v neposlední řadě i podpoře obchodu a vyrovnání ruského vlivu v regionu. Proto se v říjnu 2022 na summitu Evropského politického společenství v Praze uskutečnilo setkání tureckého prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğana, arménského premiéra Nikoly Pašinjana a ázerbájdžánského prezidenta Ilhama Alijeva. Státníci se shodli na důležitosti normalizace rovněž i arménsko-ázerbájdžánských vztahů (Urbanová, 2022). Erdoğan připustil, že jakýkoliv skutečný průlom v normalizaci se ale uskuteční pouze po podpisu mírové dohody mezi Arménií a Ázerbájdžánem (Tastekin, 2022).

I když na krátkou dobu, otevření arménsko-tureckých hranic přišlo předčasně, když v únoru 2023 jih Turecka a Sýrii postihlo rozsáhlé zemětřesení s epicentrem v Gaziantepu. Umožněn tak byl průjezd pro humanitární pomoc ve formě potravin a léků (Kucera, 2023a). Hranice se tak otevřely poprvé po třiceti letech od uzavření v roce 1993 z důvodu nesouhlasu s arménským postupem v první válce o Náhorní Karabach.

4.3 Írán

Během první války v Náhorním Karabachu se Írán postavil na stranu Arménie za účelem marginalizace role Ázerbájdžánu v regionu Zakavkazska. I když navenek Írán podporuje příslušnost Náhorního Karabachu a okolních území k Ázerbájdžánu, ve skutečnosti vyjadřuje podporu spíše Arménii, kterou však před veřejností popírá. Írán byl jak během první války, tak během druhé, významnou tranzitní zemí pro zásobování Arménie ruskou vojenskou technikou prostřednictvím letecké přes íránský vzdušný prostor a lodní dopravy přes Kaspické moře do přístavu Anzali. Rozhodnutí se však nezamlouvalo íránským Ázerbájdžáncům, kteří jsou značně četným etnikem v Íránu se zastoupením zhruba 20% podílu celkové populace a zároveň obývají oblasti v blízkosti hraničního přechodu s Arménií (Shaffer, 2020). Za postavením Íránu na stranu Arménie stojí rovněž snaha o uvedení vlivu v regionu do rovnováhy a udržení svého statu quo. Podpora Ázerbájdžánu Tureckem a Izraelem byla jasným signálem. Druhý zmiňovaný je zapřísáhlým nepřítelem Íránu a situace mezi nimi se v posledních letech silně vyostřuje (Hayrapetyan, 2022).

Rovnováha však byla očima Íránu narušena po prohře Arménie. V příměří zprostředkovaném Ruskem, které ukončilo konflikt, Arménie souhlasila s výstavbou dopravního spojení mezi západním Ázerbájdžánem a jeho exklávou Nachičevan, která je oddělena právě Arménií, obklopena dále převážně Íránským územím a ze severozápadu

sdílí hranici s Tureckem. Takzvaný Zangezurský koridor, pojmenovaný po historické a geografické oblasti východní Arménie a místního pohoří, by měl Ázerbájdžánu zajistit nerušený pohyb občanů, vozidel a zboží mezi ázerbájdžánskými oblastmi. Zajištěný by měl být ruskou Federální službou bezpečnosti (FSB), což zanechává Arménii v obavách v otázce suverenity na tomto území. Zásadně zasažený je však Írán. Potenciální ovlivnění arménsko-íránské hranice koridorem by totiž znamenalo i přímé pozemní spojení Ázerbájdžánu i mimo Nachičevan s Tureckem, regionálním sokem Íránu. V podkapitole věnované Turecku již bylo zmiňováno bohaté energetické zázemí Zakavkazska a pro Turecko by se tak vyšší integrace v regionu a prosazení se na místních trzích jevily geopoliticky jako výhodný krok. Írán si je vědom hrozeb oslabení vlivu v regionu. Zangezurský koridor by znamenal konec tranzitní závislosti spojení obou částí Ázerbájdžánu na Íránu a monopolu Íránu v oblasti tranzitních služeb (Mikovic, 2022).

Írán trápí i přítomnost Izraele, který má silné vojenské vazby s Ázerbájdžánem. Roli Izraele práce přiblíží v následující podkapitole.

4.4 Izrael

Izrael udržuje dlouholetý vztah s Ázerbájdžánem. Obě země jsou zapojeny do úzké spolupráce od roku 1992, kdy Ázerbájdžán opětovně uznal Izraeli. Během první války o Náhorní Karabach dodával Izrael zbraně jako Stinger a dělostřelectvo. Spolupráce od té doby pokračuje v oblasti medicíny, zemědělství, zpravodajství, a především ve strategii obrany. Frantzman (2021) uvedl ze zdrojů izraelského reportéra Itaie Anghela, že 69 % vojenské techniky Ázerbájdžánu bylo importováno právě z Izraele. Na oplátku se do Izraele dostala ázerbájdžánská ropa, která tvoří zhruba 40 % spotřeby. Vojenská podpora pokračovala i v druhé karabašské válce. Po boku tureckých Bayraktarů se dle slov vrchního poradce pro zahraniční politiku prezidenta Ilhama Alijeva, Hikmeta Hadžijeva, osvědčily izraelské drony Harop jako vysoce efektivní. Umožnily Ázerbájdžánu překonat dobře opevněné základny v hornatém terénu Náhorního Karabachu (Edelstein, 2021).

Zmiňovaný Zangezurský koridor, prozatím pouze jako koncept dopravního koridoru, by rovněž znamenal možný přístup Izraele k prodloužené hranici se znepráteleným Íránem. To však zcela závisí na svolení dalších států, přes které by se izraelské síly musely přepravit, jimiž jsou zejména Turecko či Gruzie. V hypotetické situaci svolení i přesto zůstává otázkou, zda by Ázerbájdžán povolil Izraeli užívat koridor

jako odpalovací základnu v případě konfliktu a zda nějakým způsobem zasáhla i ruská FSB, která je v situaci mediátorem. Ázerbájdžánské zájmy by se rovněž mohly překrývat s izraelskými z hlediska početné menšiny iránských Ázerbájdžánců, v jejímž případě se Írán obává separatistických tendencí. Klíčovou oblastí spolupráce je zadržování Íránu, ve kterém se společně s Tureckem aktivně angažuje. Situace mezi Izraelem a Tureckem byla sice do jisté míry otřesena zásahem proti námořnímu konvoji organizace Hnutí za svobodnou Gazu a turecké nadace ÍHH roku 2010, ale i přesto se obě země aktivně angažují ve spolupráci v zadržování Íránu. Erdoğan poznamenal, že by chtěl turecko-izraelské vztahy zlepšit (Edelstein, 2021).

Ve vztahu k Arménii by poválečné podmínky mohly otevřít cestu k normalizaci. Arménie v průběhu konfliktu stáhla svého velvyslance z toho důvodu, že Izrael nadále Ázerbájdžánu dodával zbraně. Izrael však dodával Ázerbájdžánu zbraně daleko dříve. Navzdory pokračujícímu uzavírání obchodů a přátelskému vztahu Arménie s Íránem, úhlavním nepřítelem Izraele, projevila Arménie zájem o umístění velvyslanectví již před zažehnutím konfliktu v roce 2019. Edelstein (2021) se domnívá, že není nerozumné po válce předvídat jejich obnovení.

5 Vývoj konfliktu v období nízké intenzity

Po podepsání Biškeckého protokolu a ukončení první války o Náhorní Karabach konflikt zamrzl a dostal se do tzv. období nízké intenzity. Období 1995–2020 se vyznačovalo dlouhotrvající patovou situací, kdy docházelo k neúspěšné snaze Minské skupiny vyřešit konflikt jednáními s hlavami států Arménie a Ázerbájdžánu a k několika případům porušování příměří ve formě střetů menšího rázu. Kapitola by měla sloužit jako jakési zasazení druhé války o Náhorní Karabach do kontextu s jejími předcházejícími událostmi a nastínit, jak se konflikt nakonec začal znovu „rozhořel“.

5.1 Začátek 21. století

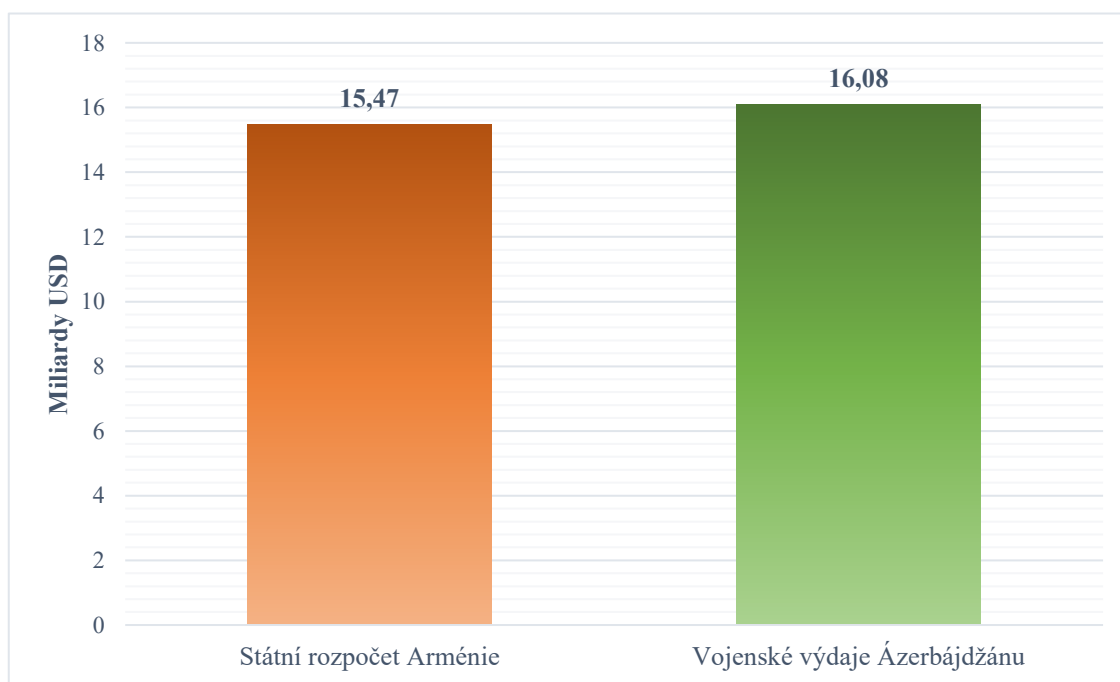
Za účelem urovnání první války o Náhorní Karabach ještě před jejím koncem v roce 1992 vznikla Minská skupina, která je jedním z orgánů Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Po konci první války o Náhorní Karabach se dostal konflikt do fáze tzv. „nízké intenzity“. Minská skupina od roku jejího vzniku zprostředkovávala jednání hlavních aktérů a od roku 1997 byla vedena Francií, Ruskem a Spojenými státy. Od roku 2000 se však s rostoucími vojenskými výdaji a rostoucím napětím podél linie dotyku na hranicích Náhorního Karabachu (Republiky Arcach) a Ázerbájdžánem a doprovázejícími zhoršujícími se bezpečnostními podmínkami začala jednání upozadřovat. Minská skupina byla však jen jednou ze spousty pokusů regionálních a mezinárodních aktérů o vyjednávání (De Waal, 2013). V prvním desetiletí 21. století byl proto konflikt mezi Arménií s Ázerbájdžánem neustále na mrtvém bodě. Jednání rovněž ovlivnil zhoršující se zdravotní stav tehdejšího ázerbájdžánského prezidenta Hejdara Alijeva a zároveň byl americký zájem po teroristických útocích 11. září 2001 přeorientován na bezpečnost svojí země a jiné priority jejich zahraniční politiky. De Waal (2013) dále konstatuje, že Arménie i Ázerbájdžán se totiž nutkavě prezentují jako oběti agrese a pouze zastávají defenzivní pozice vůči tomu druhému a spravedlivé řešení bude znamenat bolestivé kompromisy na obou stranách, o čemž ani jedna ze stran neuvažuje.

Po smrti Hejdara Alijeva a nástupu jeho syna Ilhama Alijeva opět začal vyjednávací proces, který vešel ve známost jako „Pražský proces“. Při vyjednávání panovala shoda, že by pět Armény držených ázerbájdžánských oblastí na východě a jihu Náhorního Karabachu mohlo být navráceno, avšak Ázerbájdžánci trvali i na západních

oblastech Kalbadžar a Lačin (vyjma koridoru). Jelikož se tyto dva regiony nachází právě mezi Arménií a Náhorním Karabachem, považovala je Arménie za strategické pro bezpečnost Náhorního Karabachu. I přes přátelství Aliyeva a arménského prezidenta Roberta Kočarjana všechny dohody ztroskotaly (De Waal, 2010).

Na prezidentské pozici v Arménii vystřídal v roce 2008 Kočarjana Serž Sarkisjan a Ilham Aliyev si ve stejný rok při svém ucházení se o znovuzvolení svou pozici upevňoval. Po vybudování ropovodu BTC, dříve zmíněném v kapitole 4.2, zažil Ázerbájdžán ropný boom a v roce 2008 byl nejrychleji rostoucí ekonomikou ve světě. Nové příjmy dopomohly k politické a ekonomické síle Ázerbájdžánu, který začal zbrojit natolik, že vojenské výdaje přesáhly celý státní rozpočet Arménie (De Waal, 2013).

Obr. č. 2: Komparace státního rozpočtu Arménie a vojenských výdajů Ázerbájdžánu v roce 2008 (v miliardách dolarů)

Zdroj: vlastní zpracování dle SIPRI (2023) a The World Bank (2023)

Příměří na linii dotyku, vytyčené Bišveckým protokolem v roce 1994, které bylo často porušováno, dosáhlo v březnu 2008 eskalace ve formě menších střetů u města Mardakert na severovýchodě Republiky Arcach. Obě strany konfliktu poskytují jiné údaje o počtu mrtvých a rovněž si nárokují své vítězství. BBC News (2008) bezprostředně po ustání střetů oznámilo, že Baku informovalo o dvanácti ztrátách na životech na arménské straně a čtyřech na ázerbájdžánské. Mluvčí ministerstva zahraničních věcí

Republiky Arcach však prohlášení ázerbájdžánských médií smetl ze stolu se slovy: „Prohlášení ázerbájdžánských médií jsou jako obvykle daleko od reality.“ a uvedl, že na arménské straně došlo pouze ke dvěma zraněním a na ázerbájdžánské k osmi ztrátám (Panarmenian, 2008).

Po podepsání mírové dohody, která ukončila válku v Jižní Osetii a fakticky odtrhla Abcházii a Jižní Osetii od Gruzie, vznesl v rámci zachování statusu quo Turecka v regionu tehdy ještě premiér Turecka Recep Tayyip Erdoğan svou iniciativu proti nestabilitě a nepředvídatelnosti situace na Kavkazu zvané Kavkazská platforma stability a spolupráce, která měla umožnit spolupráci Arménie, Ázerbájdžánu a Gruzie s Ruskem a Tureckem. Turecko se téhož roku snažilo upevnit vztahy s Arménií pomocí tzv. „fotbalové diplomacie“, čímž média nazývali událost, kdy si během historického momentu prvního fotbalového utkání mezi těmito dvěma zeměmi a doprovodného příjezdu tehdejšího tureckého prezidenta Abdullaha Gůla, který jako první prezident v arménských očích nepřátelské země navštívil nezávislou Arménii, potřásli oba představitelé rukou a vedli spolu na pohled přátelský rozhovor. Gůl si se Sarkisjanem vyměnil vřelá slova a prohlásil, že pokud bude vytvořena dobrá atmosféra a klima pro proces normalizace, bude to velký úspěch a prospěje to i stabilitě a spolupráce na Kavkaze. K pokroku v normalizaci přispělo odsunutí otázky Karabachu a genocidy na druhou kolej. Turecko však bylo v riskantní situaci ze strany Ázerbájdžánu, spojenec by totiž vnímal pozastavení karabašské otázky jako zradu (De Waal, 2013).

Protokoly vypracované za účelem normalizace stanovily, že hranice Turecka a Arménie, které Turecko uzavřelo v roce 1993 během arménské okupace ázerbájdžánského regionu Kalbadžar, načež byly ohlasy Ázerbájdžánu velmi negativní. Komplikované vztahy mezi Arménií, Ázerbájdžánem a Tureckem pokračovaly v letech 2009 a 2010 a nastiňovaly nejistý vývoj bezpečnosti v Zakavkazsku. De Waal (2013) dodal, že Turecko nakonec otázku Karabachu v rámci ratifikace protokolů opět znovu uvedlo do popředí a zavázalo se, že ratifikace proběhne pouze po pokroku v konfliktu. Protokoly, potažmo dokumenty základních principů se veřejnosti staly nakonec známé jako Madridské principy. Na summitu tehdejší G8 v italské L'Aquile v červenci 2009 představitelé tří z osmi nejvyspělejších zemí světa, prezidenti Medveděv, Obama a Sarkozy ve svém prohlášení urgovali prezidenty Alijeva a Sarkisjana k vyřešení rozdílů v karabašské otázce, aby mohli přejít k dořešení dohody (De Waal, 2013).

Madridské principy vychází ze Závěrečného aktu Konference bezpečnosti a spolupráci v Evropě, jejichž zásady jsou postaveny na územní celistvosti, nepoužití sil, rovnoprávnosti a sebeurčení národů. Zveřejněním rámcového dokumentu doufali zprostředkovatelé v impuls pro nastolení míru. Na zasedání ministrů OBSE v prosinci 2009 v Aténách Ázerbájdžánci k poslednímu návrhu přistoupili, zatímco Arméni se svou odpovědí otáleli (OBSE, 2009).

OBSE (2009) v Madridských principech požadovala:

- navrácení území kolem Náhorního Karabachu pod kontrolu Ázerbájdžánu
- prozatímní status Náhorního Karabachu, který by poskytoval záruky bezpečnosti a samosprávy
- koridor spojující Arménii s Náhorním Karabachem
- budoucí určení konečného právního statusu Náhorního Karabachu prostřednictvím právně závazného projevu vůle,
- právo všech vnitřně vysídlených osob a uprchlíků na návrat do míst jejich původního pobytu,
- mezinárodní bezpečnostní záruky, které by zahrnovaly mírovou operaci.

5.2 Roky 2010–2019

Arménsko-turecký proces normalizace, do kterého byla zahrnutá i ratifikace obou protokolů, se začal rozpadat počátkem roku 2010. Turecko totiž neprojevovalo ochotu a prezident Sarkisjan v dubnu 2010 oznámil, že o ni usilovat ani nebude, čímž pozastavil zapojení Arménie do procesu (De Waal, 2013).

K Madridským principům se vrátila G8 v roce 2011, kdy se měla uskutečnit rozhodující devátá schůzka v ruském městě Kazaň. Trojice prezidentů Medveděv, Obama a Sarkozy předem oznámila Arménii a Ázerbájdžánu, aby se v Kazani obě ze zemí dohodly na základních principech s varováním zpochybnění odhodlání obou stran dosáhnout dohody v případě dalších odkladů. Předložené dokumenty byly upraveny a některé sporné prvky z nich byly vyškrtнутy. K dohodě ovšem opět nedošlo, námitky vzešly naopak ze strany Ázerbájdžánu. Prezidentu Alijevovi se nepozdával bod ohledně regionu Lačín mimo koridor, jehož status byl podle jeho slov nejasný a obával se, že Ázerbájdžán dostane pouze šest ze sedmi území (De Waal, 2013).

Mírový proces dosáhl v letech 2011–2012 jisté míry vyčerpání a na linii příměří začalo opět docházet k menším střetům. Podle slov De Waala (2013) se začala psychologická propast mezi oběma stranami jen prohlubovat a panovaly obavy, že zdánlivě klidný status quo je dlouhodobě neudržitelný a zlomí jej válka. Zlomový bod přišel v srpnu 2012, kdy byl prezidentem Alijevem omilostněn ázerbájdžánský poručík Ramil Safarov od doživotního trestu, který si od roku 2004 odpykával v Maďarsku. V ten rok totiž brutálně zavraždil arménského poručíka Gurgena Margariana a pokusil se i o vraždu dalšího. Udělení milosti vyvolalo v Arménii bouřlivou reakci. Podle slov Arménů se ujistili v tom, že karabašští Arméni nikdy nemohou svěřit svou bezpečnost Ázerbájdžánu. Uvadající mírový proces tak dostal další ránu.

Menší střety začaly od roku 2013 nabírat na četnosti a intenzitě, které vyvrcholily v létě roku 2014 v arménské provincii Tavuš a ázerbájdžánském regionu Gazach nacházejícím se v severozápadním cípu území Ázerbájdžánu. AP (2014) uvedlo v období od 27. července do 8. srpna celkově 19 obětí, 6 na arménské straně a 13 na straně ázerbájdžánské. O dva měsíce později, 12. listopadu, byl sestřelen u města Agdam, podle slov de Waala (2015) v zemi nikoho, arménský útočný vrtulník Mil Mi-24. Pokračoval však tím, že byt' neatakoval ázerbájdžánské pozice, zřejmě pronikl do neformální pětikilometrové bezletové zóny. Sanamnyan (2015) za rok 2014 odhaduje smrt 72 mužů, 39 Ázerbájdžánců a 33 Arménů, čímž to byl nejhorší rok z hlediska počtu obětí od příměří v roce 1994.

To se však vše změnilo během tzv. čtyřdenní války v dubnu (1. – 4. duben) roku 2016. Následkem její eskalace byly celkově stovky mrtvých. Ázerbájdžán vyhlásil své vítězství, zatímco Arménie prohlásila úspěšné odražení ázerbájdžánské ofenzívy. Střety vypukly v ázerbájdžánských regionech Terter, Agdam a Chojavend, které zasahují do území Náhorního Karabachu. Arménské zdroje označují útoky Ázerbájdžánu jako ofenzívu, ázerbájdžánské jejich útoky jako protiofenzívu, kterou chtěli zabránit údajnému ostřelování civilních oblastí na jejich území. Arménská obranná linie byla 2. dubna prolomena a ázerbájdžánská armáda obsadila řadu strategicky důležitých míst a během dalších třech dní pokračovala na sever. Po dosažení příměří v Moskvě 5. dubna získal Ázerbájdžán celkově od 8 km² do 20 km² území a jednalo se tak o první posunutí linie dotyku od roku 1994 (Guliyev & Minasian, 2016).

Poslední střety před sledovaným obdobím od roku 2020 vypukly v roce 2018 v Nachičevanské autonomní republice, která je vnitrozemskou exklávou Ázerbájdžánu.

V zemi nikoho, mezi arménskou a ázerbájdžánskou linií, obsadil Ázerbájdžán několik vesnic. Následkem byla smrt jednoho ázerbájdžánského vojáka a dvou arménských, přičemž osud jednoho z nich je zpochybňován (Konazerwska, 2018).

V roce 2018 došlo v Arménii ke změně vlády, kdy se k moci dostal současný premiér Nikol Pašinjan. Nová vláda dala podnět ke snahám o řešení konfliktu. Stejně jako většina arménských politiků však nový premiér zastával názor podporující oddělení Náhorního Karabachu od Ázerbájdžánu a v den svého zvolení, potažmo vítězství strany Aliance Můj krok, které do jejího zániku v roce 2021 předsedal, navštívil Náhorní Karabach (Kucera, 2019). Vyzval k zapojení tamních orgánů do mírových rozhovorů a o rok později prohlásil, že Karabach je územím Arménie. Zpochybnil tak jeho de facto státnost, ale především chtěl zdůraznit, že Karabach nepatří do ázerbájdžánských rukou. Ázerbájdžán výzvu odmítl a oznámil, že bude bránit arménským nárokům na region. Minská skupina v březnu 2019 zprostředkovala setkání Pašinjana s Alijevem, kteří se zavázali k posílení příměří. Spolupředsedové Minské skupiny na setkání o půl roku později pozitivně brali na vědomí dodržování závazků stran a vyzvali je k minimalizaci provokativní rétoriky, což podle spolupředsedů pokračovalo i na konci roku 2019. Navzdory očekávání však nabral rok 2020 úplně jiný vývoj, než všichni očekávali.

5.3 Rok 2020 před konfliktem

V prvních měsících roku 2020 docházelo ke přím ve formě vzájemného obviňování z porušení příměří, avšak většina z utržených zranění a zabití zůstávala pouze jako údajná a mohla být součástí arménských a ázerbájdžánských nepřátelských rétorik (International Crisis Group, 2023b). Nicméně když Ázerbájdžán oznámil smrt pohraničnicka v regionu Gazach, měsíc na to, v březnu, se z regionu objevily zprávy o dalších dvou mrtvých. Oběti byly zaznamenány i na arménské hranici s ázerbájdžánskou exklávou Nachičevan, kde došlo ke třem zraněním a jedné smrti v řadách Arménů. Březen 2020 byl však především začátkem celosvětové pandemie COVID-19, která se během podzimní války projevila zvýšeným počtem nakažených v Náhorním Karabachu. Kvůli ostřelování měst byli obyvatelé nuceni žít v bunkrech, kde se v důsledku přeplnění nemoc rozšířila (AP, 2020).

Ostré diplomatické výměny, nulový posun v karabašské otázce a občasné přestřelky v pohraničí pokračovaly i v květnu. Obě země v tomto měsíci začaly zásadně zbrojit. Jak bylo zmíněno v kapitole 4.2, ázerbájdžánská armáda prováděla velká cvičení

v regionu Tovuz s tureckou podporou, která byla dle Herbst (2022) zásadním aspektem a faktorem v konfliktu. Cvičení zahrnovala bezpilotní letouny, letadla i nově zakoupené raketové systémy. Avšak nejen v regionu Tovuz, ale i v konfliktních zónách v blízkosti arménských jednotek a v Nachičevanské autonomní republice. Arménie odpověděla zahájením rozsáhlých taktických cvičení, do nichž zapojila dělostřelectvo a motorizovanou pěchotu. 21. května rovněž složil přísahu čtvrtý de facto prezident Republiky Arcach Arajik Harutjunjan, který se zavázal k bližší spolupráci s Jerevanem na rozvoji regionu a vyzval ke sjednocení s Arménií (International Crisis Group, 2023b).

Nově zvolený de facto prezident v červnu, měsíc po svém zvolení, potvrdil, že dojde k posílení infrastruktury mezi Arménií a Náhorním Karabachem výstavbou silnice, která je podle de facto orgánů Náhorního Karabachu klíčovou pro boj proti snaze Ázerbájdžánu sporné území izolovat. Baku na rozhodnutí prezidenta a vyjádření orgánů odpovědělo ostrou diplomatickou výměnou s Jerevanem a naléhalo na fakt, že vyjednávací proces se stále nikam neposunul (International Crisis Group, 2023b).

5.3.1 Eskalace

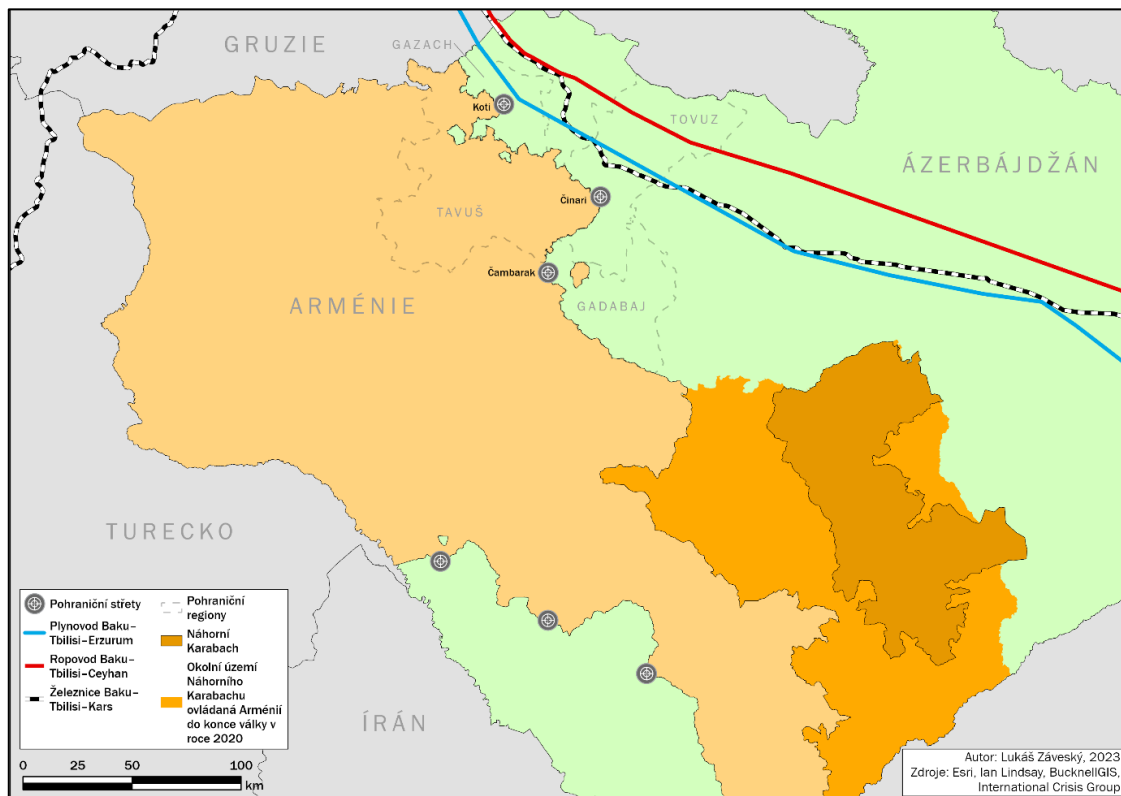
Požadavky Madridských principů zmíněné v kapitole 5.1 stály již přes deset let na mrtvém bodě. Lavrovův plán postupného předávání ázerbájdžánských regionů v jednáních ztroskotal a Arménie nemínila učinit jakékoliv ústupky ve prospěch Ázerbájdžánu. Dělal spíše přesný opak a po vytyčení provizorních hranic a vybudování nové infrastruktury ve vysídlených ázerbájdžánských regionech získaných podepsáním Bišveckého protokolu se rozhodla dát vesnicím arménské názvy a historické památky nacházející se v těchto územích vyobrazit na arménské bankovky. V plánu měla arménská vláda z iniciativy arcašského de facto prezidenta Harutjunjana rovněž do území přesídlit etnické libanonské Armény, ale dříve, než tak učinila, vypukla válka (Modebadze, 2021). Babayev a Muradov (2023) zdůrazňují i změnu v postoji Pašinjana, která se od nacionalistických a populistických kroků, které však držely situaci umírněnou, posunula k provokacím. Jedna z takových provokací byla zmíněna v kapitole 5.2, a to prohlášení, že „Karabach je územím Arménie“ (Kucera, 2019).

Ovšem je důležité zmínit i druhou stranu, kde ázerbájdžánská vláda, a především prezident Ilham Alijev vedl dlouhá léta před eskalací rovněž velmi agresivní rétoriku. Davtyan (2021) ve své práci uvádí několik příkladů, mezi něž patří hrozba zahájení války proti Arménii, pokud nepřistoupí ve vyjednávacím procesu na ázerbájdžánské

požadavky, a vyjádření samotného ázerbájdžánského prezidentského úřadu, že „samotná existence arménského státu může být zpochybněna“.

Pohledy na důvod eskalace se podle zdrojů velmi liší. Bývalí arménští prezidenti Robert Kočarjan a Serž Sarkisjan se k situaci vyjádřili tak, že eskalaci v podobě pohraničních střetů v arménské provincii Tavuš a regionech Tovuz, Gazach a Gadabaj na druhé ázerbájdžánské straně vyprovokovala právě Arménie (Repetowicz, 2022). U těchto prohlášení je však možné, že chtějí vybarvit současného premiéra Nikolu Pašinjana ve špatném světle, protože na rozdíl od jmenované dvojice prosazuje prozápadní priority. Vzhledem ke strategické pozici regionu Tovuz viní ruský ministr zahraničních věcí Sergej Lavrov jako rozbušku konfliktu rozhodnutí Arménie obnovit v bezprostřední blízkosti procházejícího ropovodu BTC (Baku-Tbilisi-Ceyhan) a plynovodu BTE (Baku-Tbilisi-Erzurum) hraniční přechod (Mehdiyev, 2020). Další zvažovanou příčinou eskalace byl vstup Ázerbájdžánců do arménského teritoria či průjezd ázerbájdžánského vojenského vozidla v blízkosti vesnic Movses a Činari v arménském pohraničí (Goncharenko, 2020; International Crisis Group, 2023b).

Obr. č. 3: Pohraniční střety v červenci 2020

Mapa v obrázku č. 3 zobrazuje místa pohraničních střetů, které proběhly především od 12. do 16. července 2020, ale na hranicích zaznívaly výstřely i po zbytek měsíce. Byla zmíněna i blízkost důležitého ropovodu a plynovodu, jejichž potenciální ohrožení mohlo střety zažehnout. Mohlo se jednat pouze o pocit ohrožení ze strany Ázerbájdžánu, útokem na produktovody by se spíše dostala do větší mezinárodní izolace a podpořila by větší zapojení Turecka. Bojovalo se zejména v regionech Tavuš, Tovuz a Gazach, ale menší potyčky byly zaznamenány i v regionu Gadabaj a na hranicích Arménie s ázerbájdžánskou exklávou Nachičevan. Na arménsko-ázerbájdžánské frontě se však standardně nestřetávala pěší armáda proti pěší armádě, ale probíhalo přeshraniční ostřelování s využitím tanků, bezpilotních letounů a minometů. Přeshraniční palba byla cílena na pohraniční vesnice, z nichž jsou některé uvedeny v mapě (International Crisis Group, 2023b).

Na arménské straně zemřelo celkově 6 vojáků a 35 důstojníků bylo zraněno (Hraparak, 2020; Lragir, 2020) a na ázerbájdžánské přišlo o život 12 důstojníků, 1 civilista a 4 vojáci byli zraněni (Demourian, 2020; EurAsian Times, 2020). Mezi padlými ázerbájdžánskými důstojníky byl i vysoce postavený generálmajor Polad Hašimov a plukovník Ilgar Mizajev. Yavuz a Gunter (2022) zvažují smrt vojenských představitelů jako jednu z možných příčin prohloubení konfliktu a eskalace do druhé války o Náhorní Karabach. Výsledkem bylo oboustranné prohlášení vítězství, avšak žádná územní změna se nekonala.

Napětí i přes ukončení střetů v srpnu přetrvávalo zejména kvůli obchodu se zahraničními zbraněmi. Nastalo během zpráv o dodávkách zbraní Ruskem, jako jsou balistické rakety Iskander-M, do Arménie. Rusko se celou situaci snažilo zmírnit pod záminkou toho, že se jednalo pouze o stavební materiál pro ruskou vojenskou základnu v arménském Gjumri (Muradov & Kuzio, 2021). Ázerbájdžánu byla po červencových eskalacích vyjádřena podpora Tureckem, které se rozhodlo posílit integraci s dlouhodobým spojencem pomocí konzultací a společných vojenských cvičení. V reakci na vznesená obvinění o dodávkách zbraní Ruskem osočila Arménie Ázerbájdžán rovněž z nákupu velkého množství zbraní, avšak z Turecka (Toksabay, 2021). Nejasná geneze nadcházejícího konfliktu odkryla alespoň pravdu za dodávkami zbraní.

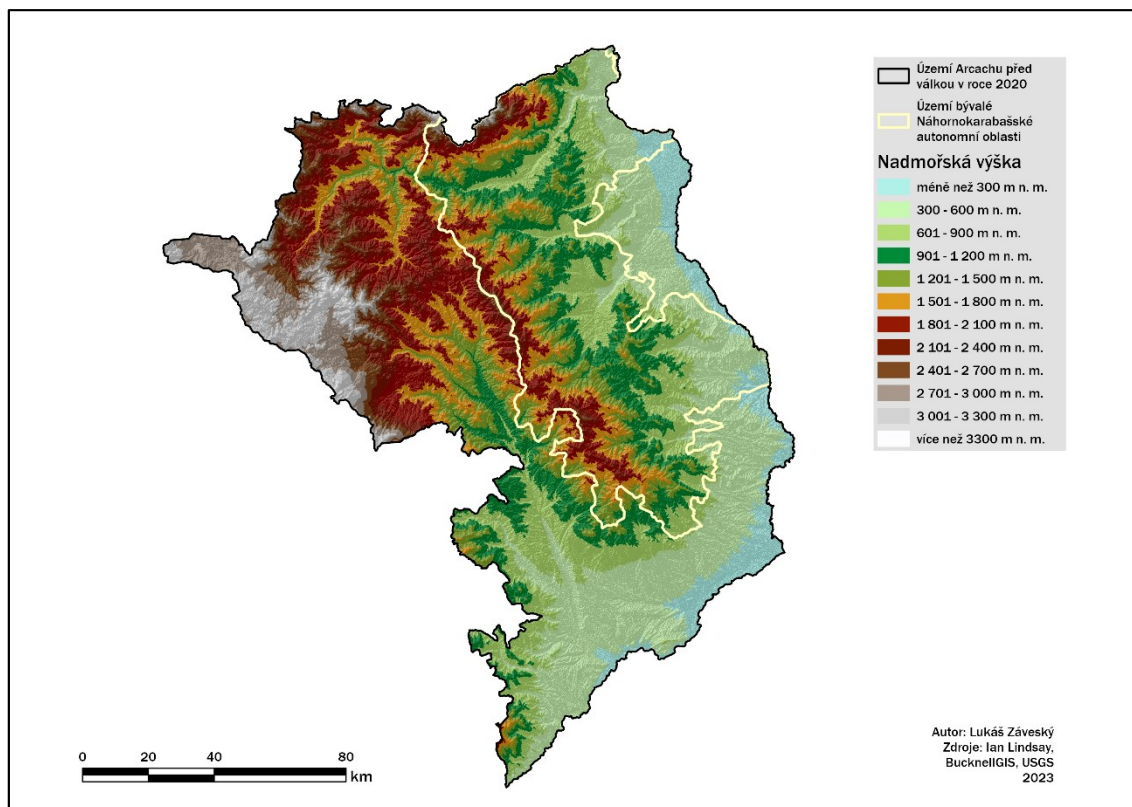
6 Druhá válka o Náhorní Karabach

Propuknutí druhé války o Náhorní Karabach bylo pro mnoho expertů studujících konflikt velmi překvapivé. Kupříkladu velmi uznávaný expert Thomas de Waal (2020) si i měsíce po konfliktu nechápavě pokládal otázku: „Proč se po takto dlouhé době začalo opět válčit?“ Dlouhá doba představovala 26 let poměrně klidné situace jen s občasnými střety např. v roce 2008 a 2016, přesto byl konflikt znovu zažehnut. De Waal (2020), který se snaží o prosazování mírové iniciativy a kompromisů, pokračoval v zamyšlení, že se s vidinou narůstajícího seznamu obětí jednalo o všeobecné selhání. S výpovědí de Waala se shodují i slova amerického vládního úředníka zajímajícího se o konflikt, který přiznal, že nikdy neočekával impuls ázerbájdžánského prezidenta Ilhama Alijeva jít do války s vědomím toho, že by mohl riskovat své prezidentství a odkaz svého otce, předešlého prezidenta Hejdara Alijeva (Yavuz & Gunter, 2022).

Nicméně existuje hned několik faktorů, které mohly vést k vypuknutí války v roce 2020. Ze strany Ázerbájdžánu se mohlo jednat o promyšlené rozhodnutí zvolit správné načasování a zároveň vytvořit vhodná spojení a válečnou strategii. Dalšími příčinami může být hněv vyvolaný neúspěchem OBSE koordinovat mírová jednání za účelem vyřešení konfliktu, agresivní rétorika Pašinjana („Karabach je územím Arménie“), smrt ázerbájdžánského generálamajora Polada Hašimova v červencových střetech, důraz a tlak ázerbájdžánské veřejnosti na obnovení územní celistvosti či posun v ruském a tureckém strategickém uvažování o karabašském konfliktu, které bylo analyzováno v kapitole 4 představující jednotlivé sekundární aktéry (Yavuz & Gunter, 2022).

Než vypukla samotná válka, se 16. až 21. září odehrály střety znovu podél arménsko-ázerbájdžánské hranice a obě země potvrdily několik obětí a zraněných. Rovněž vyzvaly veřejnost, aby se připravila na blížící se válku nebo naopak byla připravena na útok na protivníka (International Crisis Group, 2023b). O necelý týden později, 27. září 2020, započala ázerbájdžánská ofenzíva založená výhradně na topografii regionu, jelikož právě reliéf představuje velkou překážku v dobývání. Krajině dominuje Karabašský hřeben, který se řadí do nadřazené jednotky Malého Kavkazu. Ten se táhne od černomořského pobřeží přes turecké Pontské hory a následně přechází v Arménskou vysočinu, která se na jihu větví právě v Zangezurský a Karabašský hřeben. Tato pohoří lze vidět níže na mapě v obrázku č. 4.

Obr. č. 4: Reliéf Náhorního Karabachu a okolního území

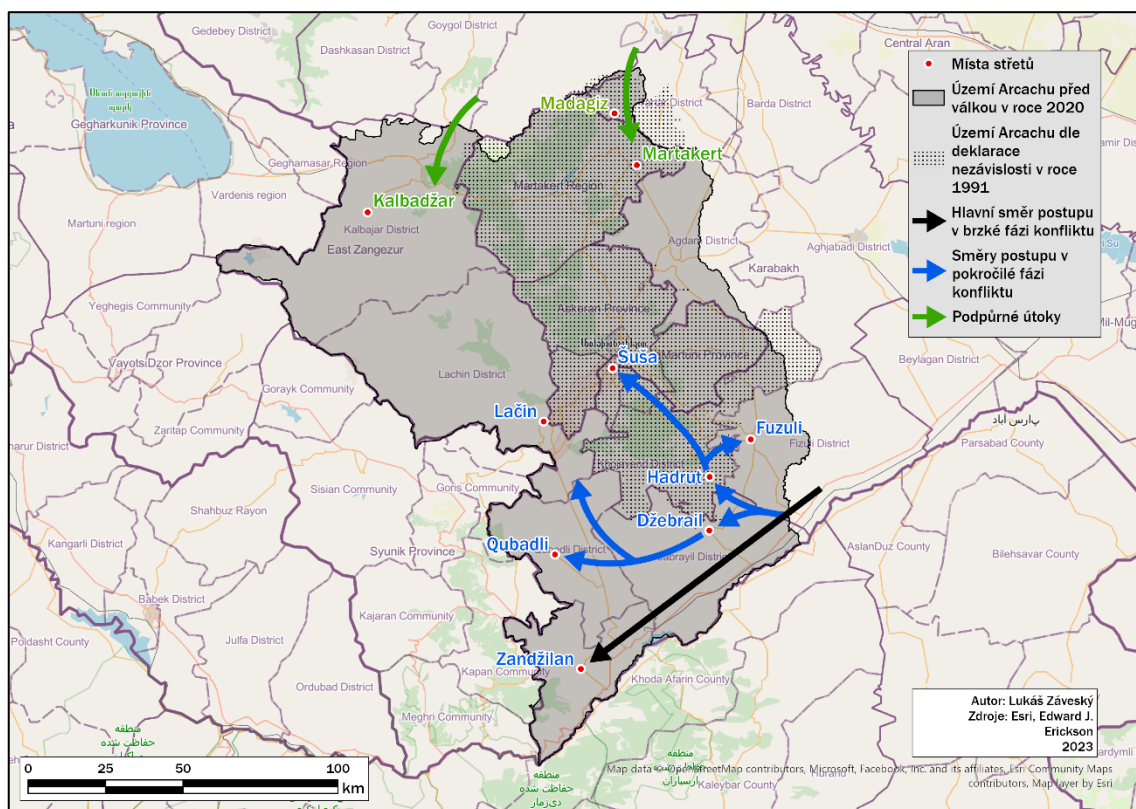
Z mapy reliéfu v obrázku č. 4 je zřetelně vidět, že se nížiny nachází zejména na jih a východ od Karabašského hřebenu. Jedná se o nížinu (depresi) Kura-Araks, která pokrývá většinu středu a jihu Ázerbájdžánu. Jak již název napovídá, je omezena řekami Kura a Araks. Právě v jižní oblasti započal Ázerbájdžán svou ofenzívu.

Bišvecký protokol byl porušen již ráno bombardováním hlavního města Náhorního Karabachu Stepanakertu a linie dotyku byla překročena ázerbájdžánskými obrněnými formacemi s podporou dělostřelectva, bezpilotních letounů a sebevražedných dronů, kterými se druhá válka o Náhorní Karabach vyznačovala. Byla do jisté míry revoluční, stala se totiž prvním konfliktem, ve kterém došlo k vítězství především díky těmto vojenským technologiím (Rubin, 2020). Doplnuje, že válka nabídla pohled na budoucí bojiště, na nichž by mohly převládat bezpilotní zbraně a elektronika.

Ázerbájdžán těžil ze svého ropného bohatství a zakoupil vybavení od Turecka a Izraele, jmenovitě turecké drony Bayraktar TB2, STM Kargu a izraelské sebevražedné drony IAI Harop (EurAsian Times, 2020). Na letouny po celou dobu války spoléhal a využíval je k identifikaci a zaměření cílů či útoku na arménské obranné pozice a obrněné jednotky. Byly používány dokonce proti tankům. Moderní zbraňové systémy dodaly

Ázerbájdžánu jasnou převahu nad Arménií a Republikou Arcach, jejichž protivzdušná ochrana se skládala povětšinou ze sovětských či starších ruských systémů, které se samořídícím letounům nemohly rovnat. Arménské a arcašské jednotky přišly o velký počet obrněné techniky a nebyly schopny zajistit zálohu. I přesto se však alespoň zpočátku podařilo postup Ázerbájdžánu odrážet (Welt & Bowen, 2021).

Obr. č. 5: Směry postupu Ázerbájdžánu během druhé války o Náhorní Karabach

Mapa v obrázku č. 5 zobrazuje hlavní přístupovou cestu Ázerbájdžánu na území Arcachu, směry postupu v pokročilé fázi konfliktu, které vedou do centra Arcachu a směrem k Lačinskému koridoru a rovněž podpůrné útoky ze severu.

Ihned v první den bitvy ohlásil Ázerbájdžán převzetí kontroly nad několika arménskými pozicemi v jižní části Karabachu, kterou vede hlavní přístupová cesta, ale den nato bylo de facto prezidentem Harutjunjanem oznámeno, že pozice byly převzaty zpět Arménií. Všichni účastníci konfliktu, Arménie, Ázerbájdžán i Republika Arcach, vyhlásili stanné právo a záložní jednotky byly mobilizovány. Jak však bylo zmíněno, ze strany Arménie a Arcachu především vzhledem k drtivé přesile vojenské technologie Ázerbájdžánu jednotky nedorazily včas (International Crisis Group, 2023b). Po ázerbájdžánském ostřelování infrastruktury a měst, ke kterým se kromě Štěpanakertu

řadil i strategický most v Lačinském koridoru či města a vesnice v arcašské provincii Martuni, odpověděla Arménie v druhý den války bombardováním regionu Terter. Ta pak začátkem října začala ostřelovat i třetí největší město Ázerbájdžánu, Gandžu. V průběhu měsíce bylo město balistickými raketami znovu ostřelováno, a to celkem třikrát (Human Rights Watch, 2020). Na severu se na přelomu měsíce září a října rovněž odehrála podpůrná ofenzíva na vesnici Madagiz (arménsky Sukovušan), kde nakonec Ázerbájdžán 3. října získal kontrolu nad strategickými pozicemi a obsadil vesnice Madagiz a Tališ v regionu Terter.

V hlavní linii na jihu se mezitím střetávaly arménské a ázerbájdžánské síly v údolí řeky Aras, kde 5. října zahájil Ázerbájdžán ofenzívu v regionu Džebrail, který o dva dny později i dobyl. Rovněž jako odpověď na předchozí bombardování spustil Ázerbájdžán 8. října ostřelování Katedrály Krista Spasitele ve městě Šuša, známé také jako Ghazanchetsots (Demourian, 2020). Katedrála je jednou z největších katedrál Arménské apoštolské církve na světě a byla poškozena i před sto lety ostřelováním během masakru v Šuše, který měl být „kulturní dearmenizací“ Náhorního Karabachu.

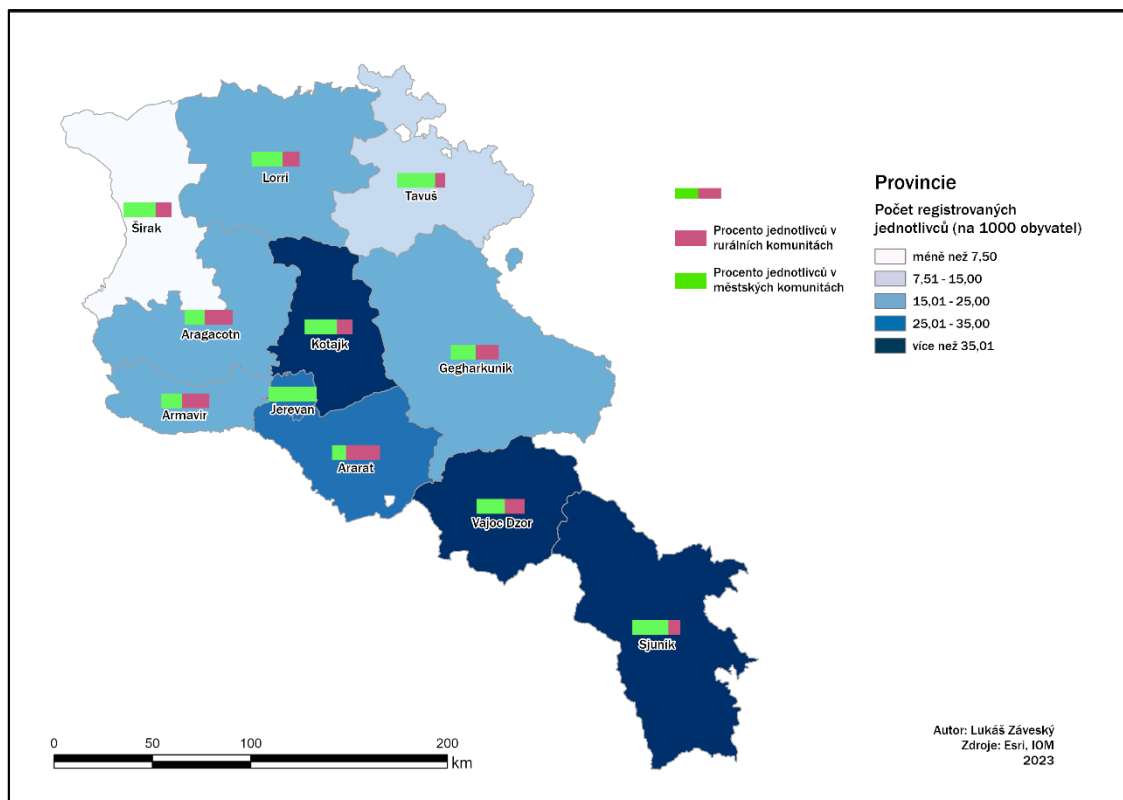
Po počátečních útocích balistickými raketami se boj kompletně přenesl na jih, kde Ázerbájdžán spustil plnou ofenzívu na města Džebrail a Fuzuli, mezi nimiž se nachází i město Hadrut (Kucera, 2020a). Po prolomení arménsko-arcašských obranných linií se Ázerbájdžán dostal do měst, načež boje ustaly. 10. října totiž došlo k humanitárnímu příměří, na které přistoupili ministři zahraničí Ruské federace, Ázerbájdžánu a Arménie. Generální tajemník OSN Antonio Guterres vyzval válčící strany k dodržování příměří a vítal závazek obou zemí zahájit věcná jednání pod záštitou Minské skupiny (OSN, 2020).

Příměří bylo téměř okamžitě porušeno a Ázerbájdžán z 14. října oznámil dobytí města Hadrut a v den opakovaného pokusu o příměří, 17. října, které bylo ignorováno, dobyl i město Fuzuli. Ázerbájdžánské síly dále pokračovaly v rámci vojenského tažení v údolí řeky Aras podél své hranice s Íránem směrem do jihozápadního koutu země do regionu Zandžilan. Střety u stejnojmenného města zmiňovaného regionu značně zintenzívněly 20. října a v tentýž den Ázerbájdžán oznámil, že město bylo dobyto (Kucera, 2020b). V regionu však boje vzhledem k cíli kompletního převzetí kontroly nad ázerbájdžánsko-íránskými hranicemi stále přetrvávaly. Až dobytím vesnice Agbend, která se nachází v jihozápadním cípu země, získal Ázerbájdžán 22. října plnou kontrolu a zakončil tak první fázi vojenského tažení v údolí řeky Araks (Caucasus Watch, 2020).

Druhá fáze se pojila s tzv. Lačinskou ofenzívou s předpokládaným cílem ovládnout Lačinský koridor. Po dobytí Zandžilanu ázerbájdžánské síly postoupily 23. října na sever do regionu Qubadli, kde začaly probíhat těžké střety. Obě strany se 25. října dohodly na příměří od dalšího dne, ale to v průběhu vysoce intenzivního konfliktu další den ztroskotalo (BBC News, 2020). Dle Ázerbájdžánu začala Arménie ostřelovat pozice ázerbájdžánských sil v okrese Lačín, načež Arménie tvrdila, že její pozice byly ostřelovány Ázerbájdžánem. Útok postupoval směrem na sever údolím řeky Hakari a Ázerbájdžán postupně přebíral kontrolu nad dalšími částmi okresu Qubadli a vydával se směrem k Lačínu a zároveň svému cíli v podobě tamního koridoru. Pokus o dobytí Lačínu, strategicky situovaného města u silnice, která spojuje Arménii se Stěpanakertem, byl po těžkých bojích arménskými protiútoky a dělostřelectvem úspěšně odražen. Kvůli neúspěchu se proto Ázerbájdžán zaměřil na jiné, strategicky situované město – Šušu (Giragosian, 2020).

Šuša je historicky a kulturně významné město. Jak již bylo zmíněno, nachází se zde například právě Katedrála Krista Spasitele. Především však leží stejně jako Lačín v blízkosti klíčové silnice. Cesta do Šuši však byla velmi náročná vzhledem k členitému terénu, jelikož se město na rozdíl od ostatních dobytých oblastí nachází již v Karabašském hřebenu. Bylo proto nutné podniknout cestu pěšky skrz lesy, trasa totiž nebyla nikterak vhodná pro vozidla. Arménské úřady 4. listopadu oznámily, že střety pokračovaly v okolí Šuši, a den na to, že samotné město začalo být intenzivně ostřelováno (Spencer & Ghoorhoo, 2021). Když se 6. listopadu ázerbájdžánské speciální jednotky dostaly do Šuši, Ourdan (2020) oznámil, že se bitva obrátila ve prospěch Ázerbájdžánu a město začaly opouštět vysoce postavené osoby, jako je arménský vojenský velitel Sejran Ohanjan a šéf arménské Národní bezpečnostní služby Argišti Kjaramjan. V tomto bodě začaly desetitisíce lidí prchat nejen ze Šuši, ale z celého Náhorního Karabachu. Dle arménského ministra zahraničí Ararata Mirzोजना se jednalo o zhruba 90 000 etnických Arménů, kteří před boji uprchli do Arménie (Welt & Bowen, 2021).

Obr. č. 6: Uprchlíci v jednotlivých provinciích Arménie po válce v roce 2020

Na mapě v obrázku č. 6 si lze povšimnout toho, že většina uprchlíků své útočiště našla v hlavním městě Arménie Jerevanu. Značný počet pak zůstal v pohraniční provincii Sjunik a v provinciích Kotajk a Ararat, které obklopují hlavní město. V relativní blízkosti se nachází rovněž provincie Gegharkunik a Armavir, kam se dostalo několik tisícovek uprchlíků. Nejmenší hodnoty pak zaznamenaly provincie Vajoc Dzor, Tavuš, Lorri, Aragacotn a především periferní provincie Širak. Mapa rovněž poukazuje na distribuci jednotlivců do rurálních a městských komunit, kde ve většině provincií převládají komunity městské kromě provincií Ararat, Armavir a Aragacotn.

Ázerbájdžánské síly při vstupu do Šuši podnikly první dva kroky, kterými byla blokáda Lačinského koridoru a destrukce mostu přes řeku Hakari. Narušili tak Arménům zásobovací linie. V samotném městě byly arménské síly podporovány obrněnými vozidly. Mlhavé počasí zabránilo Ázerbájdžánu v používání bojových dronů, tudíž ztratil technickou převahu. Musel se proto spolehnout na granáty, protitankové střely a dělostřeleckou podporu zvenčí města (Spencer & Ghoorhoo, 2021). Dne 7. listopadu byly arménské síly vytlačeny z centra města, když ázerbájdžánské síly zabránily několika arménským protiútokům, které byly vedeny z pevnosti Šuša. Podél frontových linií se bojovalo po zbytek dne a 8. listopadu ázerbájdžánské síly pokračovaly v ofenzívě mimo

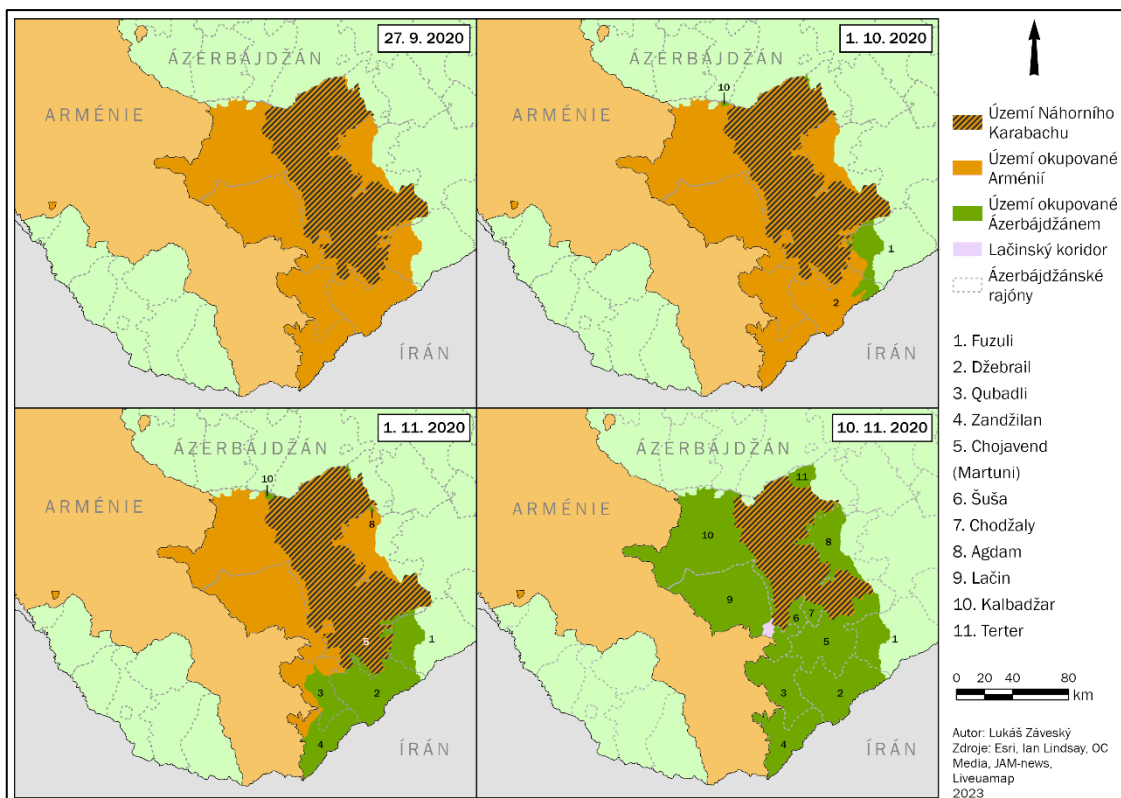
město až nakonec přišlo oznámení od ázerbájdžánského prezidenta Alijeva, že odpoledne 8. listopadu byla nad Šušou převzata kontrola (Spencer & Ghoorhoo, 2021). Arménský premiér Nikol Pašinjan toto tvrzení zpočátku popřel, avšak po podpisu dohody o příměří společně s de facto prezidentem Arcachu Arajikem Harutjunjanem přiznal, že kontrola nad městem byla ztracena již 7. listopadu. Dobytí Šuši představovalo oslabení vojenských pozic Arménie a Náhorního Karabachu a vystavena hrozbě byla i bezpečnost obyvatelstva. Oficiální prohlášení uvedlo více než 6 500 mrtvých v boji, z toho přibližně 3 360 Arménů a 2 820 Ázerbájdžánců a více než 150 civilních osob (The Prime Minister of Republic of Armenia, 2022; Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan, 2021).

Po dobytí Šuši vydali ázerbájdžánský prezident Alijev, arménský premiér Pašinjan a ruský prezident Putin společné prohlášení o dohodě o příměří, která se skládala z následujících devíti bodů, které uvádí Welt a Bowen (2021) ve své práci:

- navrácení území v okolí Náhorního Karabachu pod kontrolu Ázerbájdžánu
- rozmístění téměř 2 000 příslušníků ruských „mírových“ sil v oblasti konfliktu
- stažení arménských sil z oblasti
- zachování pozemního koridoru mezi Arménií a Náhorním Karabachem (Lačinského koridoru)
- návrat vysídlených osob a uprchlíků
- zřízení pozemního dopravního koridoru přes Arménii mezi ázerbájdžánskou pevninou a ázerbájdžánskou exklávou Nachičevan (Zangezurského koridoru)

Republika Arcach, potažmo v otázce kontroly Arménie, tímto přišla vyjma dobytých území Ázerbájdžánem o její část regionu Agdam, region Lačin (s výjimkou Lačinského koridoru) a region Kalbadžar. Přišla tak o 75 % dříve ovládaného území včetně 30 % samotného území Karabachu.

Obr. č. 7: Postup okupace regionů v druhé válce o Náhorní Karabach

6.1 Politicko-geografické aspekty projevů a dopadů konfliktu

Politicko-geografické aspekty pohlíží na konflikt pomocí jeho politických a územních implikací a berou v potaz specifickou geografii a lokaci konfliktu. Práce se bude snažit uvést vybrané aspekty a přiblížit tak projevy a dopady konfliktu na jednotlivé sféry.

6.1.1 Mezinárodní zapojení

Pro zapojení důležitých sekundárních aktérů byla vymezena již kapitola 4, avšak nejen ti hráli v Náhorním Karabachu roli. Do konfliktu byly zapojeny i mezinárodní organizace jako OSN, Minská skupina OBSE a Evropská unie. Ač je zmiňované Rusko členem Minské skupiny, spolupředsedajícími jsou i Spojené státy a Francie. Během války byly zprostředkovány celkem tři dohody o příměří, dvě z nichž ostatně jako snahy OSN dopadly neúspěšně. Poslední dohodu, která byla podepsána 9. listopadu a začala platit od dalšího dne, zprostředkovalo Rusko. Výsledkem dohody byla vynucená kapitulace Arménie, což znepokojilo mnoho lidí v Arménii, a i světovou diasporu (Baser & Féron, 2020). Yavuz & Gunter (2022) konstatují, že se v důsledku toho objevují výzvy

k dramatické změně orientace Arménie směrem od Ruska, které však budou mít malý dopad vzhledem k ekonomickým, energetickým a bezpečnostním důvodům.

Jak bylo zmíněno v kapitole 4.1, Rusko neodrazovalo strany od eskalace konfliktu a Arménii dodávalo zbraně, avšak jeho zájmem bylo poškodit prozápadního Pašinjana a vytvořit nejistotu mezi arménským obyvatelstvem, zda bez Ruska může země přežít. Svou vyhýbavou taktikou však otevřelo brány Turecku, které značně ovlivnilo průběh války svou vojenskou a politickou podporou Ázerbájdžánu. Byť nebyla role Turecka v dohodě plně vyjádřena, je jisté, že Turecko nejen formovalo výsledek, ale že si v Zakavkazsku upevnilo i svou moc a postavení (Yavuz & Gunter, 2022).

Ke konfliktu vyjádřilo obavy i Německo a Velká Británie vzhledem k ekonomickým zájmům v regionu. Především je tomu tak z hlediska energetiky, jelikož Kavkazem souběžně vede z ropného pole v Kaspickém moři ropovod BTC a plynovod BTE. Kaspické moře představuje jedny z největších rezerv ropy a plynu na světě. Důležitost tohoto regionu se projevila při vypuknutí ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022. Evropská unie uvalila v rámci sankcí na ruskou ropu embargo, čímž se pozastavil ropovod Družba. Došlo proto ke změně politiky Německa a EU na jižním Kavkaze a země se obrátily právě na Ázerbájdžán. O'Byrne (2023) uvádí, že po ázerbájdžánské ropě je v Evropě vysoká poptávka. Zároveň Euronews (2022) doplnilo, že se EU dohodla s Ázerbájdžánem na zdvojnásobení vývozu plynu do roku 2027.

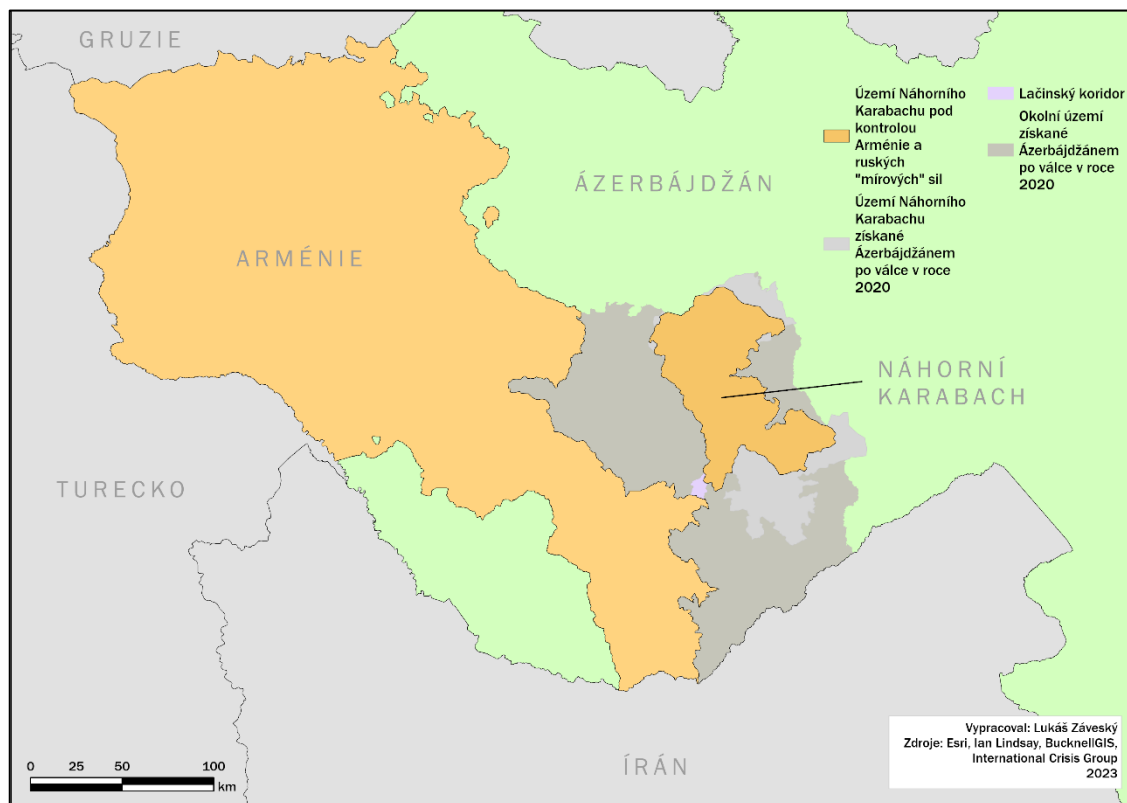
6.1.2 Územní změny

Výsledky druhé války o Náhorní Karabach představovaly největší územní změny od dob první války. Jednotlivé změny lze vidět na mapě v obrázku č. 7 výše, která zobrazuje jednotlivé územní zisky Ázerbájdžánu po jednotlivých měsících a následně i po podepsání dohody o příměří.

Pro Ázerbájdžán bylo znovuzískání kontroly nad těmito oblastmi velkým vítězstvím a bylo měsíc po válce pompézně oslavováno na hlavním bakuském náměstí Azadliq. Ázerbájdžán zde předvedl použitou vojenskou techniku jako bezpilotní letouny a letadla, ale taktéž i arménské válečné trofeje. Na přehlídce zaznělo též několik kontroverzních výroků z úst prezidenta Alijeva, který prohlásil, že arménské provincie Sjunik, Gegharkunik a Jerevan jsou historickými zeměmi Ázerbájdžánců (JAMnews, 2020a). Přehlídky se rovněž zúčastnil i turecký prezident a klíčový spojenec Erdoğan,

který se zmínil o duchu Envera Paši, Mladoturka a jednoho ze zosnovatelů genocidy Arménů (The Armenian Mirror-Spectator, 2020).

Obr. č. 8: Hranice stanovené dohodou o příměří v roce 2020

Na mapě v obrázku č. 8 lze vidět, že Ázerbájdžán získal zpět veškerá okolní území Náhorního Karabachu, o která po první válce přišel. Jmenovitě jde o pohraniční regiony s Íránem Fuzuli, Džebrail a Zandžilan a dále region Qubadli, Chojavend, město Šuša, část regionu Chodžaly a Terter a regiony Agdam, Lačín a Kalbadžar.

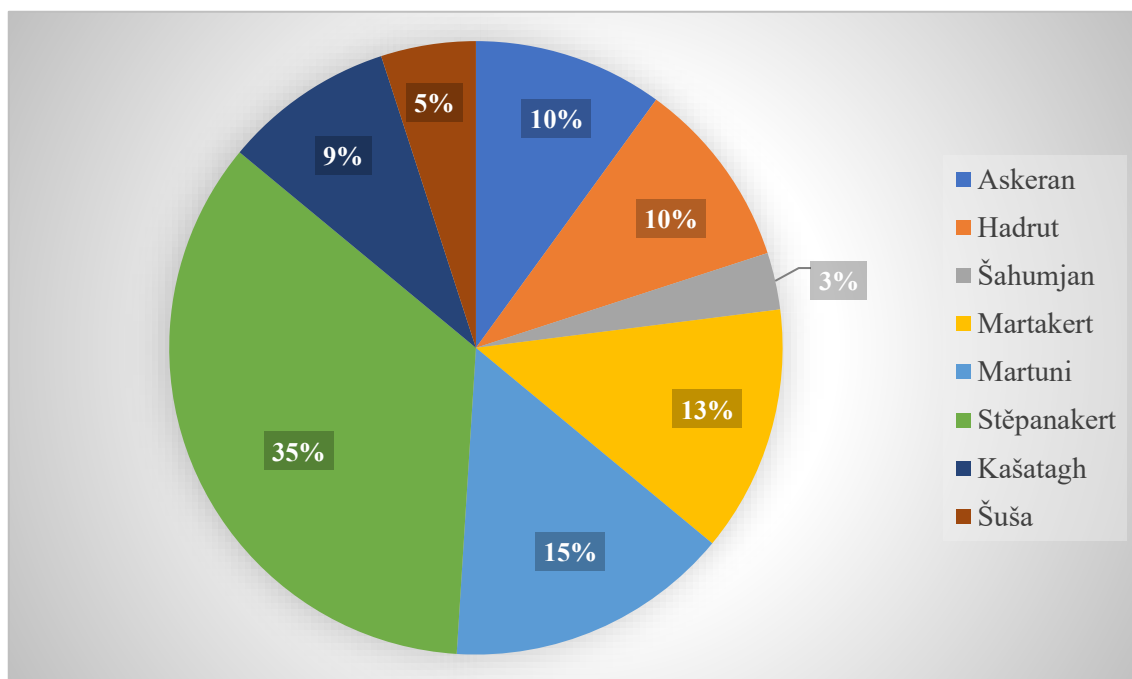
Pro spojení Arménie a Náhorního Karabachu byly stanoveny hranice Lačinského koridoru, který je předmětem zájmu především v současnosti a blíže bude situace ohledně něho rozebrána v kapitole 7. Součástí dohody o příměří byl rovněž Zangezurský koridor, který by měl vést přes nejjihnější arménskou provincii Sjunik a spojit tak znovuzískaná území Ázerbájdžánu s jeho exklávou Nachičevan a zároveň i s Tureckem, které s exklávou sdílí zhruba patnáctikilometrovou hranici.

Územní změny, které pro Arménii představovaly ztrátu 75 % dříve ovládaného území jdou ruku v ruce se sociálními a politickými důsledky v obou zemích.

6.1.2 Sociální a důsledky

V důsledku intenzivního ostřelování a raketové palby během konfliktu bylo zásadně ohroženo obyvatelstvo. Bylo mířeno na hustě obydlená města a základní civilní infrastrukturu jako školy či nemocnice jak v Náhorním Karabachu, tak v Arménii i Ázerbájdžánu. ACAPS (2020) uvádí, že došlo k úmrtím stovek civilistů a vysídlení zhruba 70 000 osob z Karabachu.

Obr. č. 9: Podíl původu vysídlených osob dle regionu

Zdroj: IOM (2020)

Vysídlené osoby pak putovaly především do patronského státu Arménie. Jejich destinace byly vizualizovány již v kapitole 6. Něco přes jednu třetinu osob pocházelo z nejhustěji obydleného a po celou dobu intenzivně ostřelovaného hlavní města Náhorního Karabachu Stěpanakert. Následovala ostřelováním zásadně zasažená provincie Martuni a podobný podíl zaznamenala i provincie Martakert, která byla bojištěm pro Madagizskou ofenzívu. Zhruba podobný podíl pak mají provincie Hadrut, Kašatagh a Askeran. První dvě jmenované se nachází na jihu území (Kašatagh zasahuje na sever a rozprostírá se přes regiony Zandžilan, Qubadli a Lačín). Jak bylo zmíněno v kapitole 6, právě na jihu se vedla hlavní ofenzíva vzhledem ke snáze zdolatelnému reliéfu a za účelem zajištění ázerbájdžánsko-iránské hranice. Nejmenší podíl pak tvoří provincie Šuša a Šahumjan. Důvodem nízkého podílu u Šuši může být menší velikost

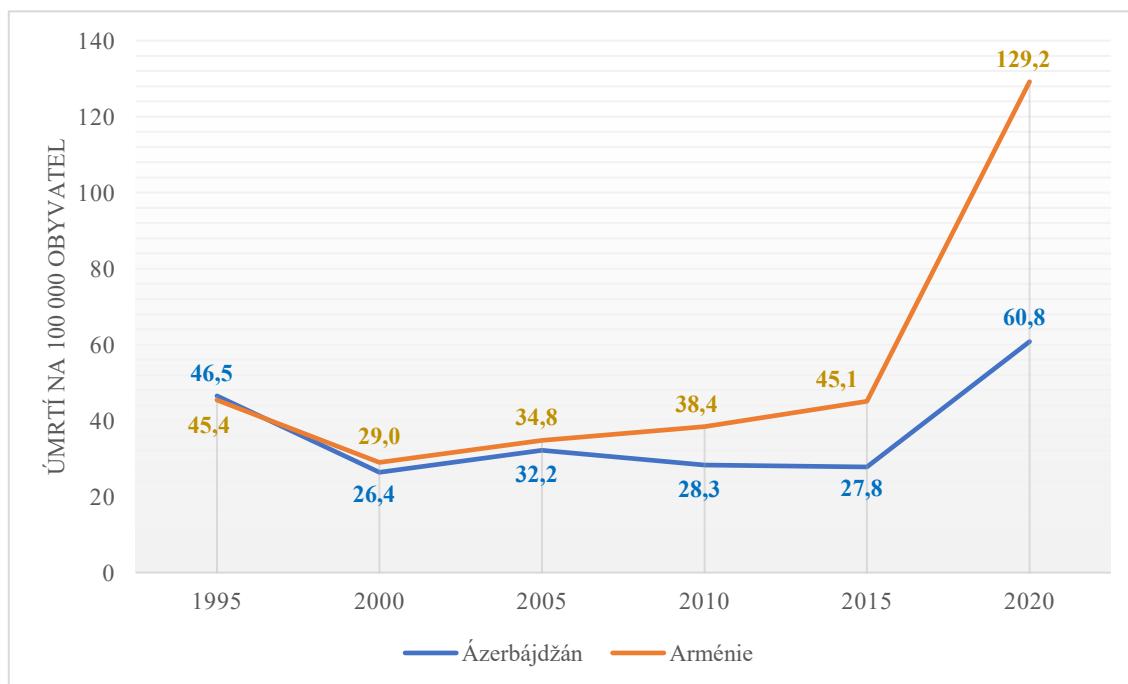
provincie a menší počet obyvatel či fakt, že se ázerbájdžánské síly do provincie dostaly v pozdní fázi konfliktu, a obyvatelé tak nestihli uprchnout do data dohody. Šahumjan byl pak konfliktem nejméně zasažen a Ázerbájdžánu připadl v rámci dohody o příměří. Vysídlování bylo charakteristické tím, že arménští vesničané před mírovou dohodou zapalovali své domy, aby je tak nemohli „předat“ Ázerbájdžáncům (AFP, 2020).

Vysídlit se však museli z okolních regionů i Ázerbájdžánci vzhledem k ostřelování ze strany Arménie. Zasažena byla města jako Beylgan, Agdjabadi, Barda, Terter, Jevlach Mingečevir, Goranboy, Gandža či Šamkir, která jsou domovem pro zhruba 1,3 milionu lidí (ACAPS, 2020). Ve zprávě se dále uvádí, že před útoky uprchlo zhruba 100 000 obyvatel.

Po konfliktu především v Arménii došlo k humanitární krizi, kterou se zhoršila i situace přítomné pandemie COVID-19. Markosian et al. (2022) uvádí, že Arménie ve válečné době zaznamenala 172% nárůst pandemie, což činilo zhruba 85 000 osob, a dostala se tak na 10. místo ve světovém žebříčku. Dalšími problémy, kterým musí země čelit, jsou i problémy s duševním zdravím ve formě post-traumatických stresových poruch, úzkostí a depresí v důsledku lidských ztrát a rozsáhlého ničení.

Jak bylo zmíněno v kapitole 6, události druhé války o Náhorní Karabach vyústily ve více než 6 500 mrtvých v boji, konkrétně 3 360 Arménů, 2 820 Ázerbájdžánců a více než 150 civilních osob (The Prime Minister of Republic of Armenia, 2022; Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan, 2021). Graf v obrázku č. 10 níže poukazuje na vzrůst úmrtí v roce 2020 oproti předcházejícím rokům. Sleduje úmrtí na následky poranění, otrav a zranění (vynechává pandemii COVID-19), ve kterých jsou zahrnuty právě i válečné oběti.

Obr. č. 10: Úmrtí na následky poranění, otrav a zranění mezi lety 1995 až 2020

Zdroj: vlastní zpracování dle Armstat (2001), Armstat (2006), Armstat (2011), Armstat (2016), Armstat (2021) a Azstat (2023)

6.1.3 Politické důsledky

V oblasti politiky došlo k novým skutečnostem. V první řadě v roli třetího signatáře nahradilo v třetí dohodě Republiku Arcach Rusko. V roce 1994 při podpisu Bišveckého protokolu totiž zaujímala jednu ze stran společně s Arménií a Ázerbájdžánem. De facto prezident Náhorního Karabachu Arajik Harutjunjan k dohodě pouze vyjádřil souhlas (Welt & Bowen, 2021). Karabach rovněž ztratil Arménii jako svého bezpečnostního garanta a do území byly nasazeny ruské „mírové“ síly. Karabašské orgány od podepsání dohody musí jednat primárně s Ruskem a sekundárně s Ázerbájdžánem, čímž je Arménie odsunuta na čtvrtou pozici za Turecko, které s Ruskem i Ázerbájdžánem spolupracuje. Dobyta území původního NKAO rovněž připadla pod ázerbájdžánskou jurisdikci a vojenskou kontrolu (Aydabirian & Libaridian, 2020).

Arménský předseda vlády Nikol Pašinjan se k prohře bolestně vyjádřil, avšak seznal, že rozhodnutí pro vyhlášení dohody bylo výsledkem hloubkové analýzy těch nejinformovanějších a vyzval obyvatelstvo k začátku éry národního sjednocení a

obrození. Po oznámení dohody však byly zahájeny protesty a došlo k vtrhnutí do vládních budov, které byly protestujícími dočasně obsazeny. Ti rovněž vyzvali společně s opozičními politiky Pašinjana k rezignaci a na konání předčasných voleb apeloval i tehdejší prezident Armen Sarkisjan (Welt & Bowen, 2021). Demisi po neshodě s Pašinjanem podali ministři zahraničních věcí, obrany a ekonomiky, samotný Pašinjan však nikoli a formálně rezignoval až v dubnu 2021. Po prohře zkrátka došlo k určité radikalizaci společnosti a zvýšení požadavků na odstoupení Pašinjana. Smolnik et al. (2021) se proto domnívali, že další volby by tak mohly znamenat vynesení k moci autoritářského a vysoce militarizovaného režimu. K tomu však nedošlo, protože byla Pašinjanova strana zvolena znovu s více než polovinou všech hlasů, což Kočarjanova strana označila za volební podvod. V roce 2022 protesty požadující rezignaci Pašinjana kvůli jeho postupu v roce 2020 během války o Náhorní Karabach pokračovaly (RFI, 2022).

V Ázerbájdžánu se po vítězství v karabašské válce výrazně zvýšila popularita prezidenta Alijeva. Opozice před válkou razila myšlenku neochoty vlády řešit konflikt ve prospěch Ázerbájdžánu a výhrou ji přesvědčil Alijev o opaku. Proti Alijevově politické kompetenci je tak hlavním argumentem přítomnost Ruska v Karabachu, čímž opozice samozřejmě poukazuje na nasazení ruských „mírových“ sil v Karabachu. Strany Lidová fronta Ázerbájdžánu a Müsavat se dokonce pokusily o shromáždění proti tzv. „mírové“ misi před ruským velvyslanectvím v Baku. S postupem času si však opoziční strany uvědomily, že ruská přítomnost v Karabachu většinu Ázerbájdžánců příliš neznepokojuje, a proto upustily od protestů. Po válce tak protestovaly pouze feministické aktivistky, které kritizovaly válku a socioekonomické problémy, které ovlivnily životy žen (Samadov, 2021).

6.1.4 Ekonomické důsledky

Politická a sociální krize po válce byla v Arménii doprovázena i ekonomickou krizí. Hlavními důvody byla kromě války v druhé polovině roku i koronavirová recese, která ekonomiku negativně ovlivnila především nutnými omezeními. V případě války pak byla značná část podniků znárodněna pro výrobu masek a vojenského vybavení, což ekonomiku rovněž negativně ovlivnilo a po letech po sobě jdoucího růstu tak klesla o 7,2 % (ARIC, 2023). Lze říci, že Arménii ekonomicky zásadně ovlivnily i ztráty území v Karabachu. Oblast je totiž bohatá na ložiska zlata, mědi a dalších nerostných surovin,

z kterých Arménie těžila až do války v roce 2020 (Mammadov, 2021). Ázerbájdžán se přidal k Turecku a přestal umožňovat obchodní toky putující právě z Arménie, kvůli čemuž se musel obrátit na trasy po Gruzii. Arménie i přes svůj potenciál tranzitní země proto ztratila možnost poskytnout propojení obchodních tras regionálních mocností jako je Írán, Rusko a Turecko (Mammadov, 2021).

V Ázerbájdžánu naopak nastaly nové příležitosti, ze kterých by mohla země profitovat. Zmiňovaný Zangezurský koridor propojující Ázerbájdžán s Nachičevanem, tudíž i s Tureckem, by vytvořil zcela neblokovaný tranzit a obchod v regionu. Kucera (2023b) však poukazuje na to, že povaha Zangezurského koridoru je v současnosti stále nevyřešena. Arménie totiž požaduje kontroly při vstupu a výstupu, přičemž koridor byl zamýšlený bez překážek, a právě kontroly Ázerbájdžán vidí jako překážku. Problém Zangezurského koridoru a změna v ázerbájdžánské perspektivě bude blíže popsána v kapitole 7. Ázerbájdžánská ekonomika následkem pandemie COVID-19 a války rovněž zažila pokles, a to o 4,2 % (ARIC, 2023). Ekonomická perspektiva je pro Ázerbájdžán však stále zářnější než pro Arménii. Bezprostřední blízkost a především kontrola ropných polí v Kaspickém moři činí z Ázerbájdžánu výhodnějšího partnera. Především v dnešní době, kdy EU vyhledává alternativu ruské ropy. Arménii nepomáhá ani fakt, že je právě od ropovodů a plynovodů ze strany Ázerbájdžánu záměrně odkloněna.

Samotný Arcach utrpěl v rámci své ekonomiky v důsledku války materiální i logistické škody. Davtyan (2022) zmiňuje problém energetiky, jejíž bezpečnost je dle jeho slov základním stavebním kamenem Republiky Arcach. Před válkou totiž byla jedním ze světlých bodů ekonomiky, díky čemuž si sporné území vyrábělo veškerou elektřinu samo a některou dokonce i exportovalo do Arménie. Mejlumyan a Natiqqizi (2021) fakticky doplňují, že právě energetika byla jedna z mála oblastí, v níž Náhorní Karabach nebyl závislý na patronském státu Arménie. S válkou však přišla i destrukce či obsazení pro Karabach cenné energetické infrastruktury. Především se jednalo o vodní elektrárny, protože Ázerbájdžán zažíval v roce 2020 krizi vlivem nedostatku vody. Potenciál rozvoje Arcachu byl těmito akcemi významně poškozen a následkem byl rovněž nespočet vesnic bez elektřiny (JAMnews, 2020b).

6.1.5 Environmentální důsledky

S válkou přišlo i významné ovlivnění krajiny, avšak ve špatném slova smyslu. Bojiště, a především pak linie dotyku, zůstala poseta troskami, toxickými pozůstatky a nevybuchlou municí. Podmínky jsou nevhodné nejen pro přírodu, ve které tvoří hrozbu pro biologickou rozmanitost, ale rovněž i pro obyvatelstvo, které v zaminovaném a toxickými látkami zamořeném prostředí nemůže žít. Darbyshire & Weir (2022) zmiňují environmentální propagandu na obou stranách. Tato dezinformační válka byla doprovázena termínem „ekocida“ (ekologická genocida; záměrné poškození životního prostředí), ze které se obě strany obviňovaly.

Mezi proarménskými a proázerbájdžánskými aktéry byl však jistý rozdíl. Zatímco arménská strana byla složena z občanů, do environmentálních sdělení ázerbájdžánské strany byla zapojena i vláda (Darbyshire, 2021). Ázerbájdžánské ministerstvo životního prostředí rovněž vyneslo tato obvinění na politickou rovinu, kdy obvinilo Arménii z ekologického terorismu s cílem o údajných zločinech informovat OSN. Dále Ázerbájdžán obviňoval Arménii v mezinárodních publikacích a na sociálních sítích, zejména Twitteru. Darbyshire (2021) však konstatuje, že ani jedna ze stran svá tvrzení nikterak nepodkládá.

I přes dezinformační válku však k environmentálním katastrofám opravdu docházelo, a to zejména ve formě požárů nikoli vyvolaných přírodou, ale člověkem. Požáry tak mohly značně poškodit biotopy a jejich příslušnou biodiverzitu (Arnika, 2020). Užívání zápalných zbraní, jako je právě bílý fosfor či termit, které během hoření emitují toxický kouř, bylo rovněž předmětem vzájemných obvinění. Darbyshire (2021) nicméně nepotvrdil jejich přítomnost z opětovného důvodu nedostatku důkazů.

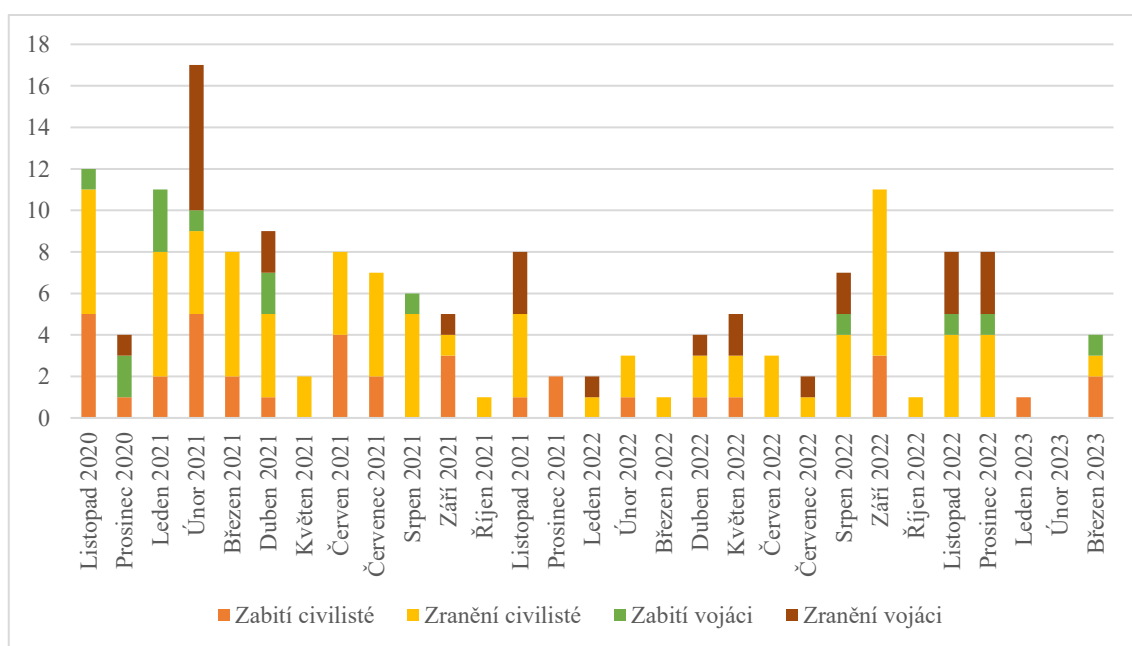
Nevybuchlá munice v zemi však nepředstavuje jedinou značnou ekologickou zátěž, ale i trosky vodních elektráren a plynovodů, které mohou být zdrojem azbestu, oxidu křemičitého ve formě silikózy a dalších látek s potenciálně škodlivými účinky na zdraví. Darbyshire (2021) konstatuje, že jedinou možností, jak zajistit bezpečnost lokalit, je provedení environmentálních testů, které by informovaly o případné nutnosti nápravy.

7 Poválečný vývoj

Po podepsání dohody o příměří se začaly realizovat jednotlivé body, na kterých se jednotlivé strany domluvily. 10. listopadu 2020 byly do Náhorního Karabachu nasazeny ruské „mírové“ síly. Konkrétně se jednalo o 15. samostatnou motostřeleckou brigádu ruské armády, která celkem čítala 1 960 vojáků. Do konce měsíce pak byly Ázerbájdžánu předány veškeré zbývající regiony, a to Agdam, Kelbadžar a Lačin. V prosinci téhož roku, měsíc po ukončení války, došlo k prvnímu porušení příměří. Došlo ke střetům v části provincie Hadrut pod arménskou kontrolou, kam byly vyslány ruské jednotky situaci stabilizovat (International Crisis Group, 2023b).

Začátkem roku 2021 začalo docházet ke snaze upevnit dohodu a rozvíjet hospodářské vazby v regionu. Občasné incidenty přetrvávaly, zejména v okolí Stěpanakertu a Šuši, avšak listopadové příměří se dařilo udržovat a výměna válečných zajatců i přes problémy ze strany Ázerbájdžánu pokračovala. Pátralo se rovněž po ostatcích vojáků a civilistů, kteří zahynuli po výbuších pozůstalých min. V polovině března roku 2021 začala situace ohledně výměny zajatců stagnovat, což vyvolalo napětí. Baku namítalo, že nemá žádné další zajatce a všichni zadrženi v Ázerbájdžánu nejsou váleční zajatci, nýbrž arménští teroristé. Oznámilo též, že nemá v plánu nikoho dalšího převážet zpět do Arménie (International Crisis Group, 2023b).

Obr. č. 11: Úmrtí a zranění způsobená nástražnými minami od konce války v roce 2020

Zdroj: vlastní zpracování dle International Crisis Group (2023a)

Napětí začalo v květnu roku 2021 růst rovněž na arménsko-ázerbájdžánských hranicích, ale do značné míry byla situace stále stabilní. Přetrvávalo projednávání poválečných procesů, a především ruští představitelé nadále jednali s Arménií a Ázerbájdžánem. I přes vyslovení odmítnutí převážet jakékoliv další zajatce se díky úsilí zástupců Gruzie, USA, EU, OBSE a velitele ruské „mírové mise“ podařilo propustit 15 zadržených Arménů výměnou za mapy nášlapných min v okrese Agdam. Arménští vojáci však byli ázerbájdžánskou generální prokuraturou obviněni z překročení hranice Ázerbájdžánu a tato situace nadále podněcovala napětí (RFE/RL, 2021).

Ázerbájdžán byl taktéž nadále zainteresován v další části dohody, která zůstala na mrtvém bodě. Tou byly dopravní koridory a s nimi spojená vojenská spolupráce s Tureckem. Alijev a Erdoğan se v rámci projednávání tohoto tématu setkali v Šuše, což arménské ministerstvo pro zahraničních věcí seznalo jako provokaci. Mezitím dále pokračovaly výměny zadržených Arménů stále s podmínkou výměny za mapy nášlapných min, tentokrát v regionech Fuzuli a Zandžilan. V červenci 2021 nakonec došlo i k obnovení mírových jednání, potažmo karabašské otázky v rámci OBSE (International Crisis Group, 2023b).

V srpnu začaly střety na nových hranicích Arcachu a Ázerbájdžánu v blízkosti města Šuša a na arménsko-ázerbájdžánském pohraničí růst na intenzitě. Mírová jednání se opět pozastavila z důvodu rozdílné preference OBSE ve formě bilaterálních rozhovorů s Jerevanem, rozhovorů zprostředkovaných pouze Ruskem či tzv. formátu 3+3 zahrnujícího Gruzii, Arménii, Ázerbájdžán, Turecko, Rusko a Írán (International Crisis Group, 2023b). Kvůli nejasným vyhlídkám se proto Rusko, Ázerbájdžán a Arménie vrátily k rozhovorům o regionálních dopravních koridorech, ve kterém Alijev usiluje o zprovoznění Zangezurského koridoru a Arménie o tranzit nákladu přes ázerbájdžánské území do Ruska.

Za zvýšeného napětí a střetů na nízké úrovni se v podzimních měsících rozhodlo předsednictvo OBSE svolat ministry zahraničí Arménie a Ázerbájdžánu k navržení konkrétních cílených opatření k deeskalaci situace. V listopadu ministři vyjádřili postoj, že se chystají plně obnovit mírový proces. Měsíc poté během smrtelných střetů v konfliktních zónách došlo k velkému pokroku a proběhla i oznámená třístranná diskuse předsedy Evropské rady Charlese Michela s Pašinjanem a Alijevem. Diskuse se zaměřila především z Alijevovy iniciativy na dopravní koridory (Lačinský a Zangezurský),

protože ázerbájdžánský prezident nadále trval na průjezdu bez celních kontrol. Pašinjan však v tomto návrhu shledal rozpor s dřívějšími dohodami (NATO, 2021).

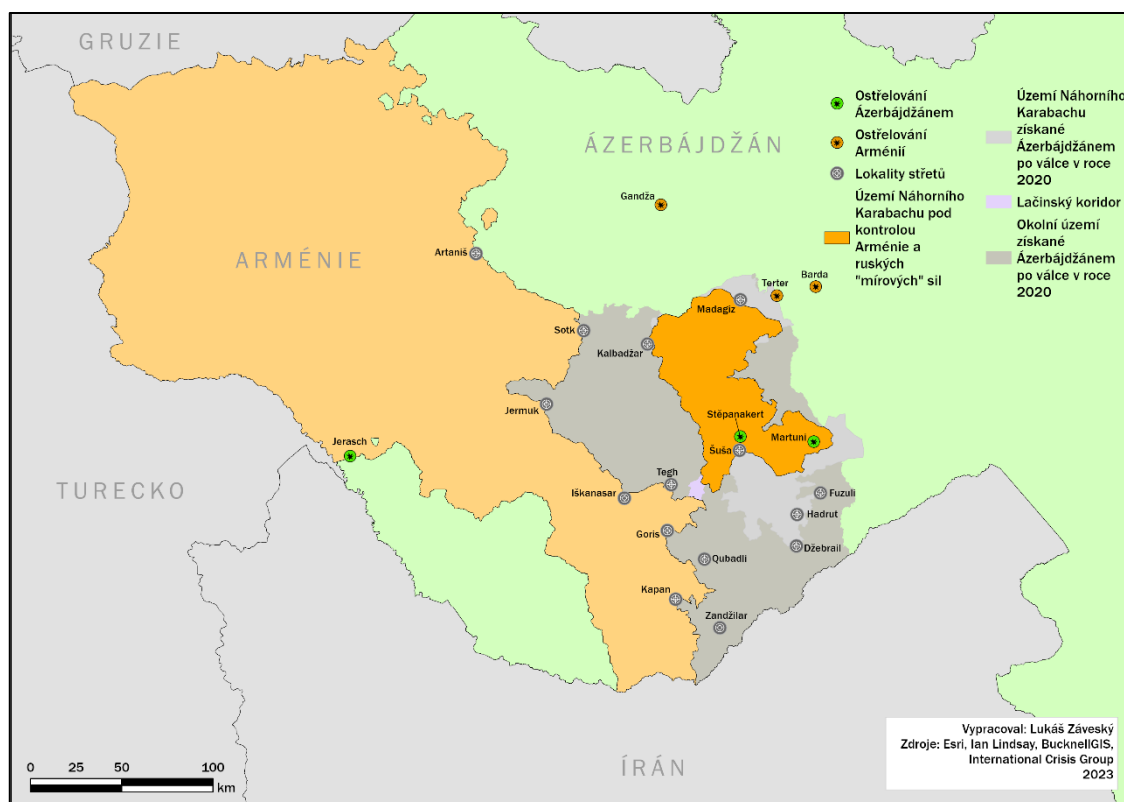
Baku v reakci na fakt, že Náhorní Karabach navštěvují francouzští a ruští politici začalo hlasitě protestovat, čímž se napětí mezi Arménií a Ázerbájdžánem nadále prohlubovalo. Dokazovala to taktéž série smrtelných střetů v pohraničí v prvních třech měsících roku 2022. Nárůst incidentů sledovaly obě strany v regionu Agdam, kde se ázerbájdžánské síly i přes údajné vyjednávání s ruskými mírovými jednotkami usadily ve strategicky důležitých Karaglučských výšinách (Isayev & Mejlumyan, 2022). V dubnu započalo další jednání mezi Pašinjanem a Alijevem zprostředkované EU. Bylo dosaženo konsensu, že pověří své ministry zahraničí prací na mírové smlouvě. Pašinjan rovněž přijal návrhy Ázerbájdžánu týkající se vzájemného uznání svrchovanosti, územní celistvosti a vzájemného potvrzení neexistence územních nároků, což v Arménii a u de facto prezidenta Arcachu Harutjunjana vyvolalo obavy, že se chystá předání Náhorního Karabachu pod kontrolu Ázerbájdžánu. Mezitím ruská invaze na Ukrajinu začala vyvolávat pochybnosti o budoucnosti Minské skupiny (Caucasus Watch, 2022).

Na Pašinjanův postoj bylo odpovězeno hromadnými demonstracemi, ale situace s vědomím vyhlídky obnovy mírových rozhovorů se v konfliktní zóně uklidnila. Pašinjan a Alijev se však v květnu roku 2022 opět začali vzájemně obviňovat z vyhýbání se jednotlivým jednáním. K rozhovorům totiž jednotlivé strany zaujímají odlišné přístupy. Arménie prohlašuje, že ázerbájdžánskému nároku vzdání se územních nároků vyhoví, pakliže Ázerbájdžán uzná, že podle revidovaného statusu Náhorního Karabachu by Arméni měli mít možnost nadále žít v konfliktní zóně (International Crisis Group, 2023b). Během června a července na frontách přetrvával klid a představitelé Arménie a Ázerbájdžánu se připravovali na srpnový summit.

Srpen však paradoxně ukončil období relativního klidu, když Ázerbájdžán zahájil vojenskou operaci v Náhorním Karabachu. Ázerbájdžánské síly postupovaly na západní a severozápadní frontě poblíž Lačinského koridoru, kde došlo ke smrtelným střetům. Situace však zůstala po zbytek měsíce klidná. Pašinjan a Alijev se dokonce setkali v Bruselu, avšak z jednání nevyplývalo žádné zásadní prohlášení i přes otevřenou a produktivní konverzaci vedoucích představitelů (JAMnews, 2022). Je tak jasné, že k žádnému řešení v oblasti dopravních koridorů ani ohledně přiznání práv Arménům nedošlo. V září však nečekaně propukla nejvýznamnější eskalace bojů od doby druhé války o Náhorní Karabach. Konarzewska (2022) uvádí, že ázerbájdžánské síly zaútočily až na 23

míst v arménských provinciích Sjunik, Gegharkunik a Vajoc Dzor, které hraničí s Ázerbájdžánem. Boje trvaly od 12. do 14. září a pomocí dělostřelectva, těžkých zbraní a bezpilotních letounů útočil Ázerbájdžán na vojenské cíle a obytné oblasti v arménských městech Goris a Kapan a na vesnice Sotk (a Kut), Artaniš a Jermuk.

Obr. č. 12: Lokality střetů a ostřelování během roku 2022

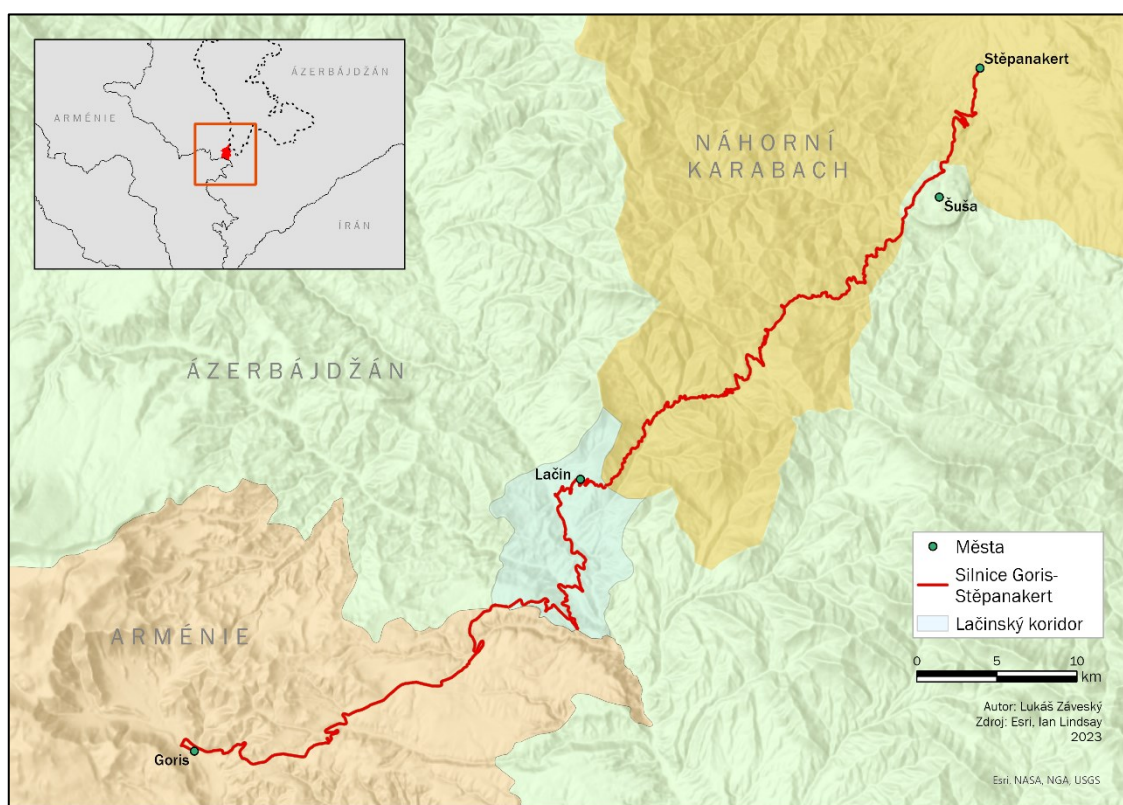

Ázerbájdžán se ohradil tím, že útok byl protireakcí na údajnou provokaci Arménie. Pašinjan oznámil 135 mrtvých z řad arménských sil a Ázerbájdžán 77 mrtvých (Reuters, 2022). Po eskalaci v pohraničí se začaly strany v říjnu a listopadu znovu vzájemně obviňovat z porušení příměří a nadále panovaly neshody ohledně formátu budoucích jednání o Náhorním Karabachu. Hlavním důvodem stojícím za neshodami bylo jmenování ruského podnikatele Rubena Vardanjana do funkce státního ministra Republiky Arcach, kterého označil prezident Alijev jako vyslanec z Moskvy. Ten byl později v únoru 2023 z funkce odvolán (Avetisyan, 2023).

Hlavní spor a napětí v Karabachu momentálně probíhá v oblasti Lačinského koridoru. Samozvaní ázerbájdžánští „ekologičtí aktivisté“ podporovaní vládou od 12. prosince 2022 totiž blokují Lačinský koridor z důvodu těžby zlata a mědi v oblasti a údajného pašování zbraní. Jedná se o znepokojující situaci pro etnické Armény žijící

v Náhorním Karabachu. Lačinský koridor totiž spojuje Náhorní Karabach s Arménií a je klíčový pro přepravu nezbytného zboží. ACAPS (2023) uvádí, že blokáda zapříčiňuje nedostatek základních léků a potravin, čímž je v jejím důsledku ohroženo více než 120 000 Arménů, z toho 30 000 dětí, 20 000 seniorů a 9 000 zdravotně postižených. Ázerbájdžán rovněž na tři dny v prosinci a na několik hodin v lednu 2023 přerušil dodávky plynu do Náhorního Karabachu, tudíž bylo celé území bez tepla.

Obr. č. 13: Lačinský koridor

Mapa vyobrazuje hranice Lačinského koridoru stanovené dohodou o příměří z listopadu 2020. Skrz koridor vede jediná možná cesta z Arménie do Náhorního Karabachu. Vzhledem k členitému terénu způsobeného přítomností Zangezurského a Karabašského hřebenu se jedná o silnici s velmi vysokou deviatilitou. Vede od města Goris v arménské provincii Sjunik do ázerbájdžánského regionu Laçin a přes stejnojmenné město, odkud vede směrem na sever okolo města Šuša až do hlavního města Náhorního Karabachu Stepanakert.

Blokáda Lačinského koridoru spustila humanitární krizi a úřady proto byly nuceny zahájit přidělové distribuce potravin pomocí kupónového systému. Arménský ministr zahraničí Ararat Mirzojan odjel do Evropy informovat instituce a členské státy

EU, NATO a OBSE o krizi (Armenpress, 2023). Evropský parlament blokádu odsoudil a vyzval Ázerbájdžán k otevření silnice. Ten však dále mlžil své spojení s „aktivisty“ a veškeré požadavky odmítl a stanovil blokádu na dobu neurčitou. Silnice proto byla nadále blokována celý únor a snahy o odblokování byly neúspěšné. Pašinjan a Alijev se 18. února setkali v rámci Mnichovské bezpečnostní konference (MSC) s americkým ministrem zahraničí Antonym Blinkenem, v jejichž diskusi Alijev existenci blokad popřel (Fanger, 2023). Mezinárodní soudní dvůr proto Ázerbájdžán opakovaně vyzval k zajištění neomezeného pohybu, resp. odstranění blokády. Během MSC se Alijev rozhodl představit návrh, který se vztahoval i k Zangezurskému koridoru. Navrhl zřízení ázerbájdžánských kontrolních stanišť v Lačinském koridoru výměnou za zřízení arménských kontrolních stanišť v Zangezurském koridoru. Kucera (2023b) konstatuje, že by se tímto krokem upustilo od širší geopolitické vize Zangezurského koridoru, čímž byla souvislá dopravní trasa spojující Ázerbájdžán s Tureckem. Nejedná se však o nový návrh, Arménie nabízela podobné řešení již v minulosti. Avšak tehdy, jak bylo zmíněno v kapitole 6.1.4, představovaly kontroly pro Ázerbájdžán problém. Kucera (2023b) pak poukazuje na to, že Ázerbájdžán ve svých požadavcích přece jen provedl ústupek. Alijev se rozhodl svůj „nový“ návrh doplnit o to, že by kontroly mohli provádět v Zangezurském koridoru ruští bezpečnostní pracovníci. Ze strany Arménie se však dostalo jen malé reakce.

Napětí v Náhorním Karabachu tedy opět vzrostlo a střety se z bojišť přemístily na dodnes probíhající blokádu Lačinského koridoru. V březnovém incidentu došlo k zahynutí pěti osob a ruské ministerstvo obrany obvinilo Ázerbájdžán z porušení dohody o příměří. Arménie a Ázerbájdžán během března nedosáhly v jednáních žádného pokroku, a naopak se jen dále stupňovala agresivní rétorika. Alijev 18. března 2023 prohlásil, že žít pohodlně budou moci jen v případě, že Arménie oficiálně uzná Karabach jako území Ázerbájdžánu a přistoupí na vymezení hranic podle ázerbájdžánských podmínek (Turksoy, 2023).

V současné době je situace velmi napjatá a v měsíci dubnu 2023 již došlo k dalšímu střetu, při kterém zahynulo 7 vojáků v blízkosti Lačinského koridoru. Jednalo se o 4 mrtvé na straně Arménie a o 3 mrtvé na straně Ázerbájdžánu (Cordell & Light, 2023). Jaký další vývoj nabere spor, zda Karabach čeká další eskalace, plnohodnotná válka či dosažení konsensu dvou zneprátelených států, ukáže jen čas.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala politicko-geografickými aspekty konfliktu v Náhorním Karabachu od roku 2020. Hlavním cílem bylo zhodnocení konfliktu a jeho průběhu od roku 2020 do roku 2023 se zaměřením na politicko-geografické aspekty, potažmo prostorového vývoje. Důraz byl rovněž kladen na vypracování map sledujících geografický obraz situace. První vedlejší cíl si kladl zjistit příčiny opětovného zažehnutí konfliktu v roce 2020 a druhý vedlejší cíl zhodnotit vliv zapojených mocností.

Ázerbájdžánu se během 44 dní trvající druhé války o Náhorní Karabach podařilo zvítězit nad arménskými silami, což vedlo ke znovuzískání několika strategických území, která byla od roku 1994 pod arménskou kontrolou. Od září do listopadu roku 2020 Ázerbájdžán dobyl Šušu, Fuzuli, Džebrail, Hadrut, Qubadli, Zandžilan a v rámci dohody o příměří získal i regiony Lačín a Kalbadžar. Vojenský úspěch byl z velké části přičítán použití moderních zbraní jako bezpilotních letounů a sebevražedných dronů, které poskytly ázerbájdžánským silám značnou převahu na bojišti. Zlomovým se stalo dobytí Šuši, kulturně a nábožensky důležitého města Náhorního Karabachu, ve dne 8. listopadu 2020. V současnosti se konflikt opětovně přesunul do fáze nízké intenzity a řešeny jsou hlavně dopravní koridory. Předmětem sporu je pak především Lačinský koridor, který je dodnes blokován ázerbájdžánskými „aktivisty“.

Hluboké politické a historické kořeny konfliktu, které byly formovány územními a etnickými spory mezi Arménií a Ázerbájdžánem v roce 2020 vzplanuly hned z několika důvodů nebo pravděpodobně jejich kombinací. Od podepsání Bišveckého protokolu se totiž nepodařilo Minské skupině OBSE, jejímž jediným cílem od jejího založení je podporovat mírové řešení konfliktu o Náhorní Karabach, vyřešit karabašskou otázku. Překážkou jsou však odlišné vize Arménie a Ázerbájdžánu. Sporné území, které je de iure součástí Ázerbájdžánu, vidí Arménie jako svou historickou, kulturní a etnickou kolébkou, ve které arménský národ žil po staletí. Ázerbájdžán však s těmito tvrzeními nesouhlasí a vyvrací je. Díky poloze Náhorního Karabachu používá Ázerbájdžán naopak argument územní celistvosti, kterou ázerbájdžánská veřejnost vyžaduje a vytváří tak nátlak na svou vládu. V kombinaci se smrtí důležitých osob v ázerbájdžánských vojenských silách v červencových střetech v roce 2020 mohl „pohár trpělivosti přetéci“ a potenciálně z toho důvodu byla spuštěna ofenzíva z ázerbájdžánské strany. Záhodno je zmínit i masivní

zbrojení Ázerbájdžánu díky přílivu peněz z ropy či mediální „mlhu“ během pandemie COVID-19.

V průběhu války se projevila připravenost Ázerbájdžánu. Právě v tomto případě se projevil politicko-geografický aspekt mezinárodních vztahů, které Ázerbájdžán před válkou značně posílil. Především již tak dobrý vztah s Tureckem a vztah s Izraelem. Klíčoví spojenci dodali Ázerbájdžánu moderní vojenskou techniku, která se vyznačovala efektivní destrukcí zastaralé arménské techniky převážně ze sovětských dob. Turecko si v regionu upevnilo moc a vliv Ruska pomalu, ale jistě slábne vzhledem k invazi na Ukrajině a otázkou zůstává, zdali nabyde své původní síly v regionu i po potenciálním konci invaze. V rámci politicko-geografických aspektů se projeví katastrofální následky druhé války o Náhorní Karabach, která na obou stranách negativně ovlivnila sociální sféru ve formě masového vysídlování z důvodu intenzivního ostřelování, v Arménii především taktéž ekonomiku a kontrolu nad územím a v Karabachu životní prostředí.

Situace je do budoucna jen těžko předvídatelná. I když v současnosti v diplomatické rovině často panují ústupky vládních představitelů z obou stran, v Lačinském koridoru stále probíhá blokáda. A i přesto, že střety, ke kterým dochází, jsou menšího rázu, historický průběh jasně ukazuje, že za nejistých záminek může být situace z minuty na minutu znovu volatelná. Nedá se tak s čistým svědomím konstatovat, zda někdy dojde k opravdovému příměří.

Seznam použitých zdrojů

- Abbasov, I., Delihuseyinoglu, H., Pipia, M., Rumyansev, S., & Sanamyan, E. (2016). Ethnic groups and conflicts in the South Caucasus and Turkey. *Caucasus Edition: Journal of Conflict Transformation*, 181-227.
- ACAPS (2023). *Armenia-Azerbaijan: Nagorno-Karabakh blockade*. <https://www.acaps.org/special-report/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh-blockade>
- ACAPS (2020). *Armenia and Azerbaijan: Conflict in Nagorno-Karabakh*. https://www.acaps.org/sites/acaps/files/products/files/20201011_acaps_short_note_azerbaijan-armenia_conflict.pdf
- Aleksanyan, A. (2016). The impact of the Armenian genocide on the formation of national statehood and political identity. *Journal of Armenian Studies*, 2(8), 22-43. <http://www.yasu.am/files/THE-IMPACT-OF-THE-ARMENIAN-GENOCIDE.pdf>
- Amnesty International (1993). *Amnesty International: The 1993 Report on Human Rights Around the World: this Report Covers the Period January to December 1992*. Hunter House Incorporated, Publishers, 1993.
- Amnesty International (2023, 9. únor). *Azerbaijan: Blockade of Lachin corridor putting thousands of lives in peril must be immediately lifted*. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/02/azerbaijan-blockade-of-lachin-corridor-putting-thousands-of-lives-in-peril-must-be-immediately-lifted/>
- AFP (2014, 9. srpen). *Putin meets leaders over Nagorno-Karabakh*. <https://apnews.com/article/efae5307e7064785b834298417b3d434>
- AFP (2020, 14. listopad). *Nagorno-Karabakh: Villagers burn their homes ahead of peace deal*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/14/nagorno-karabakh-villagers-burn-their-homes-ahead-of-peace-deal>
- AP (2020, 21. říjen). *Coronavirus spreads in Nagorno-Karabakh amid heavy fighting*. <https://apnews.com/article/virus-outbreak-pandemics-azerbaijan-armenia-europe-14f519a45ce899c2c7a52cba7c876850>
- ARIC (2023). *Economies. Armenia*. <https://aric.adb.org/armenia>
- ARIC (2023). *Economies. Azerbaijan*. <https://aric.adb.org/azerbaijan>
- Aris, B. (2020). *Protesters storm government buildings in Yerevan as Pashinian concedes defeat in Nagorno-Karabakh war with Azerbaijan*. IntelliNews. <https://www.intellinews.com/protesters-storm-government-buildings-in-yerevan-as-pashinian-concedes-defeat-in-nagorno-karabakh-war-with-azerbaijan-196215/>
- Armenpress (2023, 24. leden). *The humanitarian crisis in Nagorno-Karabakh is worsening with each passing day – Ararat Mirzoyan*. Armenpress. <https://armenpress.am/eng/news/1102479.html>
- Armstat (2001). Publications. Yearbooks. 2001. Population. <https://armstat.am/en/?nid=586&year=2001>
- Armstat (2006). Publications. Yearbooks. 2006. Population. <https://armstat.am/en/?nid=586&year=2006>

- Armstat (2011). Publications. Yearbooks. 2011. Population. <https://armstat.am/en/?nid=586&year=2011>
- Armstat (2016). Publications. Yearbooks. 2016. Population. <https://armstat.am/en/?nid=586&year=2016>
- Armstat (2021). Publications. Yearbooks. 2021. Population. <https://armstat.am/en/?nid=586&year=2021>
- Arnika (2020). *Biodiversity of Nagorno-Karabakh's forests in danger because of extensive fires. Armenian NGOs seeking support from international environmental platforms.* <https://arnika.org/en/news/biodiversity-of-nagorno-karabakhs-forests-in-danger-because-of-extensive-fires-armenian-ngos-seeking-support>
- Askerov, A. (2020). The Nagorno Karabakh Conflict: The Beginning of the Soviet End. In A. Askerov, S. Brooks, & L. Tchantouridzé (Eds.), *Post-Soviet Conflicts: The Thirty Years' Crisis* (s. 55-82). Lexington Books.
- Atoyan, V., Ohanyan, S., Malkjyan, A. & Movsisyan, N. (2022). On Identification, Identity, and Security Issues in Modern Armenia. *WISDOM*, 2(1), 5–14. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v2i1.783>
- Avetisyan, A. (2023, 23. únor). *Ruben Vardanyan sacked as state minister of Nagorno-Karabakh.* OC Media. <https://oc-media.org/ruben-varpanyan-sacked-as-state-minister-of-nagorno-karabakh/>
- Aydabirian, R., Libaridian, J. & Papazian, T. (2021). *The Karabakh war of 2020 and Armenia's future foreign and security policies.* Armenia Peace Initiative. https://www.armeniapeace.org/wp-content/uploads/2021/09/Armenia_Foreign_and_Security_Policies.pdf
- Aydıntaşbaş, A. & Giragosian, R. (2022, 15. březn). *Acts of normality: The potential for Turkey-Armenia rapprochement.* European Council on Foreign Relations. <https://ecfr.eu/publication/acts-of-normality-the-potential-for-turkey-armenia-rapprochement/>
- Azstat (2023). Demography and social statistics. Population. Deaths by causes. <https://www.stat.gov.az/source/demography/?lang=en>
- Babayev, A., & Mahmudov, K. (2023). The provocative effects of democratization: assessing the relationship between the regime transition in armenia and the escalation of the karabakh conflict in 2018–2020. *Democratization*, 1-20. Baillie, L. (2021, 29. duben). *Why Biden's recognition of the Armenian genocide is significant.* United States Institute of Peace. <https://www.usip.org/publications/2021/04/why-bidens-recognition-armenian-genocide-significant>
- Baser, B. & Féron, É. (2020, 13. listopad). *Nagorno-Karabakh, diaspora communities, and how tensions boiled over on far away streets.* The Conversation. <https://theconversation.com/nagorno-karabakh-diaspora-communities-and-how-tensions-boiled-over-on-far-away-city-streets-149930>
- BBC News (2008, 5. březn). *Fatal Armenian-Azeri border clash.* BBC. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7278483.stm>
- BBC News (2020, 26. říjen). *Nagorno-Karabakh conflict: US-brokered ceasefire frays soon after starting.* BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-54686284>

- Berg, E., & Toomla, R. (2009). Forms of normalisation in the quest for de facto statehood. *The International Spectator*, 44(4), 27-45. <https://doi.org/10.1080/03932720903351104>
- Broers, L. (2016, 11. červenec). *The Nagorny Karabakh Conflict: Defaulting to War*. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/2016/07/nagorny-karabakh-conflict-defaulting-war>
- Caselli, F., & Coleman, W. J. (2013). On the theory of ethnic conflict. *Journal of the European Economic Association*, 11, 161-192. <https://www.jstor.org/stable/23355063>
- Caspersen, N. (2013). *Unrecognized states: The struggle for sovereignty in the modern international system*. John Wiley & Sons.
- Caucasus Watch (2022, 11. duben). *Aliyev: „Armenia accepted Azerbaijan’s proposals for normalisation process“*. Caucasus Watch. <https://caucasuswatch.de/en/news/aliyev-armenia-accepted-azerbajans-proposals-for-normalisation-process.html>
- Cornell, S. E. (1999). *The Nagorno-Karabakh Conflict*. Uppsala University.
- Cordell, J., Light, F. & Bagirova, N. (2023, 11. duben). *Armenian and Azeri soldiers clash near contested region, seven killed*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/soldiers-killed-firefight-between-armenia-azerbaijan-2023-04-11/>
- Darbyshire, E. (2021). *Report: Investigating the environmental dimensions of the 2020 Nagorno-Karabakh conflict*. CEOBS. <https://ceobs.org/investigating-the-environmental-dimensions-of-the-nagorno-karabakh-conflict/>
- Darbyshire, E., & Weir, D. (2023). Environmental dimensions during and after the Nagorno-Karabakh conflict of 2020. *Integrated Environmental Assessment and Management*, 19(2), 360-365. <https://doi.org/10.1002/ieam.4674>
- Davison, R. H. (1948). The Armenian Crisis, 1912-1914. *The American Historical Review*, 53(3), 481-505. <https://doi.org/10.2307/1840566>
- Davtyan, E. (2023). Lessons that Lead to War: Foreign Policy Learning and Military Escalation in the Nagorno-Karabakh Conflict. *Problems of Post-Communism*, 1-11. <https://doi.org/10.1080/10758216.2023.2183410>
- Day, A. E.; East, R.; Thomas, R. (2002). *A Political and Economic Dictionary of Eastern Europe*. Routledge.
- Demourian, A. (2020, 17. červenec). *Border fight heats up in South Caucasus*. Arkansas Democrat-Gazette. <https://www.arkansasonline.com/news/2020/jul/17/border-fight-heats-up-in-south-caucasus/>
- Demourian, A. (2020, 9. říjen). *Armenia says cathedral shelled in clashes with Azerbaijan*. AP. <https://apnews.com/article/archive-armenia-azerbaijan-30345ca9a343404eb0f6833aedec60f3>
- De Waal, T. (2013). *Black Garden: Armenia and Azerbaijan through peace and war*. New York University Press.
- De Waal, T. (2010). Remaking the Nagorno-Karabakh peace process. *Survival*, 52(4), 159-176. <https://doi.org/10.1080/00396338.2010.506830>

- De Waal, T. (2015, 12. únor). *The Karabakh truce under threat*. Carnegie Europe. <https://web.archive.org/web/20200525080210/https://carnegieendowment.org/2015/02/12/karabakh-truce-under-threat/i242>
- De Waal, T. (2020, 8. prosinec). *Salvage: a conversation on Nagorno-Karabakh*. openDemocracy. <https://www.opendemocracy.net/en/odr/salvage-conversation-nagorno-karabakh/>
- Debski, S., Wiśniewski, B., Lorenz, W. & kol. (2017). EU Policy Options towards Post-Soviet De Facto States. *The Polish Institute of International Affairs Policy Paper*, 6(59), 1-9.
- Edelstein, D. (2021, 10. březen). *Potential gains for Israel after Azerbaijan's victory in Nagorno-Karabakh*. Just Security. <https://www.justsecurity.org/75135/potential-gains-for-israel-after-azerbajans-victory-in-nagorno-karabakh/>
- Erickson, E. J. (2021, srpen). *The 44-day war in Nagorno-Karabakh. Turkish drone success or operational art?* Army University Press. <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2021-OLE/Erickson/>
- Esri (2022). Armenia Marzer Boundaries. <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=49747af412fd4d3ca6f1b5bcd71c18ec>
- Esri (2022). Azerbaijan Rayonlar Boundaries. <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=6ebe8f9c0e4c472c8b915638c8df885f>
- EurAsian Times (2020, 10. říjen). *Clash of drones: How Israeli & Turkish drones have created havoc in Azerbaijan-Armenia war?* EurAsian Times. <https://eurasianimes.com/clash-of-drones-how-israeli-turkish-drones-have-created-havoc-in-azerbaijan-armenia-war/>
- EurAsian Times (2020, 15. červenec). *Azerbaijani general, 15 others killed in Azerbaijan-Armenia border clash*. EurAsian Times. <https://eurasianimes.com/azerbaijani-general-killed-in-border-clashes-with-armenia/>
- Euronews (2022, 19. červenec). *EU agree deal with Azerbaijan to double gas exports by 2027*. Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/18/von-der-leyen-heads-to-azerbaijan-to-secure-new-gas-import-deal>
- Fanger, S. (2023, 27. únor). *Armenia and Azerbaijan negotiate for a peaceful resolution on the sidelines of the Munich Security Conference*. Caspian Policy Center. <https://www.caspianpolicy.org/research/security-and-politics-program-spp/armenia-and-azerbaijan-negotiate-for-a-peaceful-resolution-on-the-sidelines-of-the-munich-security-conference>
- Frantzman, S. J. (2021, 18. březen). *Did Azerbaijan's use of Israeli weapons make the war worse or better?* The Jerusalem Post. <https://www.jpost.com/international/did-azerbajans-use-of-israeli-weapons-make-the-war-worse-or-better-662442>
- Gavin, G. (2023, 18. leden). *Nagorno-Karabakh crisis highlights Russia's waning influence*. Time. <https://time.com/6247979/russia-nagorno-karabakh-humanitarian-crisis/>
- Gerrits, A. W., & Bader, M. (2016). Russian patronage over Abkhazia and South Ossetia: implications for conflict resolution. *East European Politics*, 32(3), 297-313. <https://doi.org/10.1080/21599165.2016.1166104>

- Geybulla, A. (2016, 4. duben). *De Waal: Kremlin 'Not Primary Actor' Behind Nagorno-Karabakh Conflict*. RFE/RL. <https://www.rferl.org/a/russia-armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh-de-waal-kremlin-not-primary-actor/27654309.html>
- Giragosian, R. (2020, 26. říjen). *Azerbaijan's next move will make or break Karabakh war*. Asia Times. <https://asiatimes.com/2020/10/azerbajians-next-move-will-make-or-break-karabakh-war/>
- GIS at Bucknell (2023). Azerbaijan Disputed Area (Republic of Artsakh / Nagorno-Karabakh). <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=4cf0ce26e7eb49a994148dede685ae78>
- Guliyev, E. & Minasian, K. (2016, 6. duben). *Fragile truce largely holds in Karabakh after deadly clashes*. AFP/Rappler. <https://www.rappler.com/world/128506-nagorno-karabakh-azerbaijan-armenia-fragile-truce/>
- Hafeznia, M. R., Ghorbaninejad, R., Ahmadipour, Z., & Ghavam, A. (2013). Tension and conflict theories between countries: review, Critique and Presenting a Theoretical model. *Geopolitics Quarterly*, 9(32), 1-35. DOI: 20.1001.1.17354331.1392.9.32.1.8
- Hatcher, L. (2008). Script change in Azerbaijan: acts of identity. *2008*(192), 105-116. <https://doi.org/10.1515/IJSL.2008.038>
- Hayrapetyan, L. (2022). The Nagorno-Karabakh war of 2020 and the change of the regional status quo. *Przeгляд Politologiczny-Political Science Review*, 2022(1), 83-97. DOI: 10.14746/pp.2022.27.1.6
- Herbst, J. E. (2022, 21. září). *As Turkey backs Azerbaijan's recent strikes on Armenian towns, where are Russia, the EU, and the US?* Just Security. <https://www.justsecurity.org/83143/as-turkey-backs-azerbajians-recent-strikes-on-armenian-towns-where-are-russia-the-eu-and-the-us/>
- Hoch, T. (2011). EU Strategy towards Post-Soviet De Facto States. *Contemporary European Studies*, (02), 69-85. http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/12/05_Hoch.pdf
- Hoch, T. (2020). The Roots of Ethno-Political Mobilization in Nagorno-Karabakh. *The Soviet and Post-Soviet Review*, 47(3), 306-332. DOI: 10.30965/18763324-20201370
- Hraparak.am (2020, 14. červenec). *ԵՎՄԸ ՁԻՆԾԱՌԱՅՈՂ Է ՁՈՆՎԵԼ*. Hraparak. <https://hraparak.am/post/1429617cef4c4ef3a786655c0a7c3f55>
- Human Rights Watch (2020, 11. prosinec). *Armenia: Unlawful rocket, missile strikes on Azerbaijan*. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2020/12/11/armenia-unlawful-rocket-missile-strikes-azerbaijan>
- Human Rights Watch (1994, 1. prosinec). *Azerbaijan: Seven Years of Conflict in Nagorno-Karabakh*. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/report/1994/12/01/seven-years-conflict-nagorno-karabakh>
- Human Rights Watch (1993). Human Rights Watch World Report 1993. The former Soviet Union. https://www.hrw.org/reports/1993/WR93/Hsw-07.htm#P315_106925
- Huntington, S. P. (1993). *The clash of civilizations?* (pp. 99-118). Palgrave Macmillan US. <https://doi.org/10.2307/20045621>
- Inskandaryan, A. (2021, 15. listopad). *The epoch of regional powers: Why Russia lost and Turkey won in Nagorno-Karabakh*. PONARS Eurasia.

- <https://www.ponarseurasia.org/the-epoch-of-regional-powers-why-russia-lost-and-turkey-won-in-nagorno-karabakh/>
- International Crisis Group (2023a). *The Nagorno-Karabakh Conflict: A Visual Explainer*. <https://www.crisisgroup.org/content/nagorno-karabakh-conflict-visual-explainer>
- International Crisis Group (2023b). *Tracking Conflict Worldwide. Nagorno-Karabakh Conflict*. [https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/database?location\[\]=127](https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/database?location[]=127)
- IOM (2020). Armenia – Displacement Report – December 2020 – Round 3. <https://dtm.iom.int/reports/armenia---displacement-report---december-2020---round-3?close=true>
- Isayev, H. & Mejlumyan, A. (2022, 28. březen). *Russia reproaches Azerbaijan as fighting escalates in Karabakh*. Eurasianet. <https://eurasianet.org/russia-reproaches-azerbaijan-as-fighting-escalates-in-karabakh>
- JAMnews (2020a, 11. prosinec). *Aliyev lays claim to ,historical lands‘ in Armenia. Moscow, Yerevan react*. JAMnews. <https://jam-news.net/response-to-aliyevs-statements-claims-on-the-territory-of-armenia-yerevan-zangezur-syunik-sevan/>
- JAMnews (2020b, 12. prosinec). *Karabakh: villages left completely without electricity*. JAMnews. <https://jam-news.net/karabakh-war-electricity-hydroelectric-power-station/>
- JAMnews (2022, 31. srpen). *Fourth Brussels meeting, with Pashinyan, Aliyev, Michel: What is EU offering?* JAMnews. <https://jam-news.net/fourth-brussels-meeting-pashinyan-aliyev-michel-what-is-the-eu-offering/>
- Joireman, S. (2003). *Nationalism and political identity*. A&C Black.
- Kalenda, F. (2018, 28. duben). *Vzpomínka na arménskou genocidu*. Deník Referendum. <https://denikreferendum.cz/clanek/27540-vzpominka-na-armenskou-genocidu>
- Kolstø, P. (2006). *The sustainability and future of unrecognized quasi-states*. *Journal of peace research*, 43(6), 723-740.
- Kolstø, P., & Blakkisrud, H. (2012). De facto states and democracy: The case of Nagorno-Karabakh. *Communist and Post-Communist Studies*, 45(1-2), 141-151. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2012.03.004>
- Konazerwska, N. (2018, 25. září). *Is Armenia's foreign policy changing?* The Central Asia-Caucasus Analyst. <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13535-is-armenias-foreign-policy-changing?.html>
- Konazerwska, N. (2020, 25. září). *Cross-border escalation between Armenia and Azerbaijan*. The Central Asia-Caucasus Analyst. <https://cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13640-cross-border-escalation-between-armenia-and-azerbaijan.html>
- Konazerwska, N. (2022). *What's behind the new round of clashes between Armenia and Azerbaijan*. New Eastern Europe. <https://neweasterneurope.eu/2022/09/20/armenia-azerbaijan-pelosi-russia-ukraine/>
- Kopeček, V. (2017). Arménie a Náhorní Karabach: asymetrická neformální konfederace. *Mezinárodní vztahy*, 52(3), 47-69. <https://mv.iir.cz/article/view/1383>

- Košťálová, P. (2014). Vyhnanství a exil jako jeden z ústředních motivů arménské etnicity: koncept ghaributhjun. *Český Lid*, 403-419. <https://www.jstor.org/stable/24330305>
- Kucera, J. (2019, 6. srpen). *Pashinyan calls for unification between Armenia and Karabakh*. Eurasianet. <https://eurasianet.org/pashinyan-calls-for-unification-between-armenia-and-karabakh>
- Kucera, J. (2020a, 29. září). *As fighting rages, what is Azerbaijan's goal?* Eurasianet. <https://eurasianet.org/as-fighting-rages-what-is-azerbajjans-goal>
- Kucera, J. (2020b, 21. říjen). *Azerbaijan continues advance deeper into Armenian-held territory*. Eurasianet. <https://eurasianet.org/azerbaijan-continues-advance-deeper-into-armenian-held-territory>
- Kucera, J. (2023a, 13. únor). *Armenia-Turkey border opens for earthquake aid delivery*. Eurasianet. <https://eurasianet.org/armenia-turkey-border-opens-for-earthquake-aid-delivery>
- Kucera, J. (2023b, 22. únor). *Azerbaijan steps back on demands for „Zangezur Corridor“*. Eurasianet. <https://www.acaps.org/special-report/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh-blockade>
- Light, F. & Bagirova, N. (2023, 10. leden). *Armenia says concerned by Russian peacekeepers' role in blockade row*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/armenias-pashinyan-denies-criticising-russian-peacekeepers-2023-01-10/>
- Lindsay, I. (2020). *Karabakh Pre-War 2020*. <https://www.arcgis.com/apps/mapviewer/index.html?layers=03bf34e654e841f696689572e2c4efc0>
- Liveuamap (2023). *Caucasus*. <https://caucasus.liveuamap.com>
- Lragir (2020, 17. červenec). *36 servicemen injured in July 12-16 on Armenian side: Investigative Committee*. Lragir. <https://web.archive.org/web/20200717173812/https://www.lragir.am/en/2020/07/17/75073>
- Mammadov, A. (2021, 1. červenec). *Economic drivers behind the Nagorno-Karabakh conflict*. Atlas Institute for International Affairs. <https://www.internationalaffairshouse.org/economic-drivers-behind-the-nagorno-karabakh-conflict/>
- Markosian, C., Layne, C. M., Petrosyan, V., Shekherdimian, S., Kennedy, C. A., & Khachadourian, V. (2022). War in the COVID-19 era: Mental health concerns in Armenia and Nagorno-Karabakh. *International Journal of Social Psychiatry*, 68(3), 481-483.
- Marvanová, A. (2022, 8. květen). *Pod Araratem tají ledy, arménsko-turecké vztahy zažívají největší oteplení za více než dekádu. Co na to Rusko?* Lidovky. https://www.lidovky.cz/svet/rusko-nemusi-libit-vztahy.A220507_193556_ln_zahranici_tmr
- Mehdiyev, M. (2020, 24. srpen). *Russia's Lavrov addresses causes behind deadly clashes on Armenia-Azerbaijan border*. Caspian News. <https://caspiannews.com/news->

detail/russias-lavrov-addresses-causes-behind-deadly-clashes-on-armenia-azerbaijan-border-2020-8-22-29/

Melkonian, M. (2008). *My Brother's Road: An American's Fateful Journey to Armenia*. Bloomsbury Publishing.

Meneshian, G. (2021, 4. únor). Exploring the Azerbaijani National Identity: a historical analysis. *Institute of Middle East, Central Asia and Caucasus Studies*. <https://mecacs.wp.st-andrews.ac.uk/2021/exploring-the-azerbaijani-national-identity-a-historical-analysis/>

Meydan, V. (2018). A Paradox of international (non) recognition: the relationship between de facto states and patron states. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-7.

Mikovic, N. (2022, 8. listopad). *How an Armenia-Azerbaijan peace deal upsets Iran*. Euractiv. www.euractiv.com/section/global-europe/opinion/how-an-armenia-azerbaijan-peace-deal-upsets-iran/

Mills, L. & Ghahramanyan, D. (2023, 9. únor). *Azerbaijan: Blockade of Lachin corridor putting thousands of lives in peril must be immediately lifted*. Amnesty International. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/02/azerbaijan-blockade-of-lachin-corridor-putting-thousands-of-lives-in-peril-must-be-immediately-lifted/>

Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan (2021, 21. říjen). *List of servicemen fallen Shehids in the Patriotic War*. <https://mod.gov.az/en/news/list-of-the-servicemen-fallen-shehids-in-the-patriotic-war-38076.html>

Minzarari, D. (2020, 12. listopad). *Russia's stake in the Nagorno-Karabakh war: Accident or design?* Stiftung Wissenschaft und Politik. <https://www.swp-berlin.org/publikation/russias-stake-in-the-nagorno-karabakh-war-accident-or-design>

Modebadze, V. (2021). The escalation of conflict between Armenians and Azerbaijanis and the problems of peaceful resolution of the Nagorno-Karabakh war. *Journal of liberty and international affairs*, 6(03), 102-110.

Muradov, M. & Kuzio, T. (2021, 5. květen). *The Iskander saga deepens Azerbaijani mistrust of Russia*. RUSI. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/iskander-saga-deepens-azerbaijani-mistrust-russia>

NATO (2021, 14. prosinec). *Joint press conference with NATO Secretary General Jens Stoltenberg and the President of Azerbaijan, Ilham Alijev*. NATO. https://www.nato.int/cps/fr/natohq/opinions_190225.htm

OBSE (2009, 10. červenec). *Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries*. <https://www.osce.org/mg/51152>

O'Byrne, D. (2023, 16. únor). *Azerbaijan's oil exports restart amid high demand in Europe*. Eurasianet. <https://eurasianet.org/azerbaijans-oil-exports-restart-amid-high-demand-in-europe>

OSN (2015). Letter dated 26 February 2015 from the Permanent Representative of the Republic of Azerbaijan to the United Nations Office at Geneva addressed to the President of the Human Rights Council. <https://digitallibrary.un.org/record/794197>

OSN (2020, 10. říjen). *Statement attributable to the Spokesperson for the Secretary-General – on humanitarian ceasefire announced in Moscow*.

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2020-10-10/statement-attributable-the-spokesperson-for-the-secretary-general-humanitarian-ceasefire-announced-moscow>

Ourdan, P. R. (2020, 7. listopad). *Haut-Karabakh: la bataille de Chouchi, clé du conflit dans la région, fait rage*. Le Monde.
https://www.lemonde.fr/international/article/2020/11/07/la-bataille-de-chouchi-cle-du-conflit-au-haut-karabakh-fait-rage_6058893_3210.html

PanARMENIAN.NET (2008, 5. březen). *Azeri media reports far from reality as usual, RA MFA says*. PanARMENIAN.
<https://www.panarmenian.net/eng/politics/news/25130/>

Podhrázský, Š. (2020). *Trendy vývoje de facto států v kontextu proměn teritoriální suverenity*. [Disertační práce, Masarykova univerzita]. Archiv závěrečných prací MUNI.
<https://is.muni.cz/th/pn8rm>

Podhrázský, Š., & Daněk, P. (2020). Trvale dočasné? Tendence vývoje souboru de facto států. *Mezinárodní vztahy*, 55(3), 5-5. <https://cjir.iir.cz/index.php/cjir/article/view/75>

Polák, P. (2011, 1. květen). *Arménskou národní identitu poznamenala genocida*. Český rozhlas. <https://radiozurnal.rozhlas.cz/armenskou-narodni-identitu-poznamenala-genocida-6274443>

Repetowicz, W. (2022, 10. říjen). *Azerbaijan's attack on Armenia border*. Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego. <https://pulaski.pl/azerbajans-attack-on-armenia-border-2/>

Reuters (2022, 16. září). *More than 200 killed in Armenia-Azerbaijan border clashes – officials*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/armenia-says-135-soldiers-killed-clashes-with-azerbaijan-this-week-2022-09-16/>

RFE/RL (2021, 12. červen). *Azerbaijan says 15 Armenian military prisoners swapped for land-mine map*. Radio Free Europe/Radio Liberty.
<https://www.rferl.org/a/azerbaijan-armenia-prisoners-of-war-land-mines-map/31304175.html>

RFI (2022, 2. květen). *Armenia opposition demands PM resign over Karabakh*. RFI.
<https://www.rfi.fr/en/armenia-opposition-demands-pm-resign-over-karabakh>

Rubin, U. (2020). The second Nagorno-Karabakh War: A milestone in military affairs. *Mideast Security and Policy Studies*, 184, 1-15. <https://besacenter.org/wp-content/uploads/2020/12/184web-no-ital.pdf>

Rutland, P. (1994). Democracy and nationalism in Armenia. *Europe-Asia Studies*, 46(5), 839-861. <https://www.jstor.org/stable/152953>

Samadov, B. (2021). *Politics in Azerbaijan after the Second Karabakh War: Actors and shifting internal discourses*. <https://gip.ge/publication-post/politics-in-azerbaijan-after-the-second-karabakh-war-actors-and-shifting-internal-discourses/>

Sanamyan, E. (2014, 12. listopad). *Armenian helicopter shot down in Karabakh, 3 crew presumed dead*. The Armenian Reporter.
<https://web.archive.org/web/20141218170917/http://www.reporter.am/go/article/2014-11-12-armenian-helicopter-shot-down-in-karabakh-3-crew-presumed-dead>

Sauer, P. & Harding, L. (2022, 30. září). *Putin annexes four regions of Ukraine in major escalation of Russia's war*. The Guardian.
<https://www.theguardian.com/world/2022/sep/30/putin-russia-war-annexes-ukraine-regions>

- SIPRI (2023). SIPRI Military Expenditure Database. <https://milex.sipri.org/sipri>
- Shaffer, B. (2020, 25. listopad). *The Armenia-Azerbaijan war: Downgrading Iran's regional role*. The Central Asia-Caucasus Analyst. <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13650-the-armenia-azerbaijan-war-downgrading-iran's-regional-role.html>
- Smith, L. V. (2016). Drawing Borders in the Middle East after the Great War: Political Geography and 'Subject Peoples'. *First World War Studies*, 7(1), 5-21.
- Smolnik, F., Alieva, L., Shirinian, T., O'Loughlin, J., Toal, G., & Bakke, K. M. (2021). Local Dimensions of the Nagorno-Karabakh Conflict. *Caucasus Analytical Digest (CAD)*, 121.
- Souleimanov, E. (2007). Konflikt v Náhorním Karabachu. *AUC Studia Territorialia*, 7(10). <https://stuter.fsv.cuni.cz/stuter/article/view/235>
- Soylu, R. (2020, 8. říjen). *Turkish F-16s kept in Azerbaijan ,as deterrent against Armenian attacks'*. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-armenia-azerbaijan-f16-deterrent-against-attacks>
- Spencer, J., & Ghoorhoo, H. (2021). The Battle of Shusha city and the missed lessons of the 2020 Nagorno-Karabakh war. *Modern War Institute*, 14. <https://mwi.usma.edu/the-battle-of-shusha-city-and-the-missed-lessons-of-the-2020-nagorno-karabakh-war/>
- Starr, H. (1994). Revolution and war: Rethinking the linkage between internal and external conflict. *Political Research Quarterly*, 47(2), 481-507. <https://doi.org/10.1177/106591299404700213>
- Świętochowski, T. (2004). *Russian Azerbaijan, 1905-1920: The shaping of a national identity in a Muslim community* (No. 42). Cambridge University Press.
- Tastekin, F. (2022, 11. říjen). *Turkey's stance complicates potential peace between Armenia, Azerbaijan*. Al-Monitor. <https://www.al-monitor.com/originals/2022/10/turkeys-stance-complicates-potential-peace-between-armenia-azerbaijan>
- The Armenian Mirror-Spectator (2020). *At Baku Victory Parade, Aliyev calls Yerevan, Zangezur, Sevan historical Azerbaijani lands, Erdogan praises Enver Pasha*. The Armenian Mirror-Spectator. <https://mirrorspectator.com/2020/12/11/at-baku-victory-parade-with-erdogan-aliyev-calls-yerevan-zangezur-sevan-historical-azerbaijani-lands-erdogan-praises-enver-pasha/>
- The Prime Minister of the Republic of Armenia (2022, 13. duben). *Prime Minister Nikol Pashinyan's speech at the National Assembly during the discussion of the performance report of the Government Action Plan for 2021*. <https://www.primeminister.am/en/statements-and-messages/item/2022/04/13/Nikol-Pashinyan-Speech/>
- The World Bank (2023). Armenia. GDP (current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=AM>
- Turksoy, T. (2023, 21. březen). *President Aliyev reveals conditions for Peace Treaty with Armenia*. Caspian News. <https://caspiannews.com/news-detail/president-aliyev-reveals-conditions-for-peace-treaty-with-armenia-2023-3-20-0/>
- Urbanová, A. (2022, 6. říjen). *Turecko u jednoho stolu s Arménií a Ázerbájdžánem. Na summitu v Praze se setkaly země v konfliktu*. iROZHLAS.

- https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/turecko-armenie-azerbajdzan-nahorni-karabach-konflikt-jednani-prazsky-summit_2210062024_aur
- Uzer, U. (2012). Nagorno-Karabakh in regional and world politics: A case study for nationalism, realism and ethnic conflict. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 32(2), 245-252. <https://doi.org/10.1080/13602004.2012.694668>
- USGS (2023). Earth Explorer. <https://earthexplorer.usgs.gov>
- Van Lint, T. M. (2010). The formation of Armenian identity in the first millenium. In *Religious Origins of Nations?* (pp. 251-278). Brill. <https://doi.org/10.1163/187124109X407925>
- Vlachová, K., & Řeháková, B. (2004). Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 40(4), 489-508. DOI: 10.13060/00380288.2004.40.4.06
- Welt, C. & Bowen A. S. (2021). Azerbaijan and Armenia: The Nagorno-Karabakh Conflict. *Congressional Research Service*. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46651>
- Yamakov, A. N. (1991). Ethnic conflict in the Transcaucasus: The case of Nagorno-Karabakh. *Theory and society*, 631-660. <https://doi.org/10.1007/BF00232663>
- Yavuz, M. H. & Gunter, M. M. (2022). *The Karabakh Conflict Between Armenia and Azerbaijan*. Palgrave Macmillan US.

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Postup okupace regionů v první válce o Náhorní Karabach.....	18
Obr. č. 2: Komparace státního rozpočtu Arménie a vojenských výdajů Ázerbájdžánu v roce 2008 (v miliardách dolarů).....	31
Obr. č. 3: Pohraniční střety v červenci 2020.....	37
Obr. č. 4: Reliéf Náhorního Karabachu a okolního území	40
Obr. č. 5: Přístupové cesty Ázerbájdžánu.....	41
Obr. č. 6: Uprchlíci v jednotlivých provinciích Arménie	44
Obr. č. 7: Postup okupace regionů v druhé válce o Náhorní Karabach.....	46
Obr. č. 8: Hranice stanovené dohodou o příměří v roce 2020.....	48
Obr. č. 9: Podíl původu vysídlených osob dle regionu.....	49
Obr. č. 10: Úmrtí na následky poranění, otrav a zranění mezi lety 1995 a 2020	51
Obr. č. 11: Úmrtí a zranění způsobené nástražnými minami od konce války v roce 2020	55
Obr. č. 12: Lokality střetů a ostřelování během roku 2022	58
Obr. č. 13: Lačinský koridor.....	59

Seznam zkratek

ACAPS	The Assessment Capacities Project; Projekt hodnotících kapacit
ARIC	Asia Regional Integration Center; Asijské regionální integrační centrum
BTC	Baku-Tbilisi-Ceyhan
BTE	Baku-Tbilisi-Erzurum
EU	Evropská unie
FSB	Federální služba bezpečnosti
ICG	International Crisis Group; Mezinárodní krizová skupina
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı; Nadace pro lidská práva a svobody a humanitární pomoci
IOM	International Organization for Migration; Mezinárodní organizace pro migraci
MSC	Munich Security Conference; Mnichovská bezpečnostní konference
NATO	North Atlantic Treaty Organization; Severoatlantická aliance
NKAO	Náhornokarabašská autonomní oblast
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OMON	Otrjad Mobil'nyj Osobogo Naznačenija; Mobilní jednotka pro speciální operace
OSN	Organizace spojených národů
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute; Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru
SFSR	Sovětská federativní socialistická republika
SSR	Sovětská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik

Seznam příloh

Příloha A: Úmrtí a zranění způsobené nástražnými minami od konce války v roce 2020

Země	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Arménie	45,4	29,0	34,8	38,4	45,1	129,2
Ázerbájdžán	46,5	26,4	32,2	28,3	27,8	60,8

Příloha B: Úmrtí a zranění způsobené nástražnými minami od konce války v roce 2020

Měsíce a roky	Zabití civilisté	Zranění civilisté	Zabití vojáci	Zranění vojáci
Listopad 2020	5	6	1	0
Prosinec 2020	1	0	2	1
Leden 2021	2	6	3	0
Únor 2021	5	4	1	7
Březen 2021	2	6	0	0
Duben 2021	1	4	2	2
Květen 2021	0	2	0	0
Červen 2021	4	4	0	0
Červenec 2021	2	5	0	0
Srpen 2021	0	5	1	0
Září 2021	3	1	0	1
Říjen 2021	0	1	0	0
Listopad 2021	1	4	0	3
Prosinec 2021	2	0	0	0
Leden 2022	0	1	0	1

Únor 2022	1	2	0	0
Březen 2022	0	1	0	0
Duben 2022	1	2	0	1
Květen 2022	1	2	0	2
Červen 2022	0	3	0	0
Červenec 2022	0	1	0	1
Srpen 2022	0	4	1	2
Září 2022	3	8	0	0
Říjen 2022	0	1	0	0
Listopad 2022	0	4	1	3
Prosinec 2022	0	4	1	3
Leden 2023	1	0	0	0
Únor 2023	0	0	0	0
Březen 2023	2	1	1	0

Abstrakt

Záveský, L. (2023). *Politicko-geografické aspekty konfliktu v Náhorním Karabachu od roku 2020* [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: konflikt, Náhorní Karabach, Arménie, Ázerbájdžán, území, národ, politická geografie

Tato bakalářská práce se zabývá politicko-geografickými aspekty konfliktu mezi Arménií a Ázerbájdžánem v Náhorním Karabachu od roku 2020, kdy se na povrch zapomenutý konflikt svým obnovením dočkal opět mezinárodní pozornosti. Pro kontext a pro následné zaměření se na důsledky sleduje průběh konfliktu v politické a geografické rovině zahrnující kromě Karabachu i Arménii, Ázerbájdžán a zapojené aktéry jako Rusko, Turecko, Írán či Izrael. Sleduje příčiny, které přispěly k obnovení konfliktu a analyzuje politický diskurz, který celý konflikt provází. Pro vizualizaci jednotlivých aspektů a faktorů je kladen důraz na tvorbu map zaměřujících se na fyzicko-geografické, demografické a politické prvky. Součástí práce je i otázka správy území Karabachu a jeho neuznané (de facto) státnosti.

Abstract

Záveský, L. (2023). *Politicko-geografické aspekty konfliktu v Náhorním Karabachu od roku 2020* [Bachelor Thesis, University of West Bohemia].

Key words: conflict, Nagorno-Karabakh, Armenia, Azerbaijan, territory, nation, political geography

This bachelor's thesis examines the political-geographical aspects of the conflict between Armenia and Azerbaijan in Nagorno-Karabakh since 2020, when the forgotten conflict came to the surface with its renewed international attention. For context and to focus on the aftermath, it traces the course of the conflict in political and geographic terms, involving Armenia, Azerbaijan and involved actors such as Russia, Turkey, Iran and Israel in addition to Karabakh. It traces the causes that have contributed to the resurgence of the conflict and analyses the political discourse surrounding the conflict. To visualize the different aspects and factors, emphasis is placed on the creation of maps focusing on physical-geographical, demographic and political elements. The issue of the governance of the territory of Karabakh and its unrecognized (de facto) statehood is also part of the work.